V. Blinkevičiūtė
Ylos – iš maišų: būtina sparčiau didinti pensijas
2 p.

G. Paluckas
Lietuvai reikalingas valstybinis bankas
4 p.

L. Jonauskas
Situacija aplinkosaugoje – nevaldoma
6 p.

Socialdemokratas

Leidžiamas nuo 1919 m. rugsėjo 11 d. www.lsdp.lt **2020 m. rugsėjis, Nr. 3 (102)**

GEROVĖS VALSTYBĖS PAMATAS – DARBO VIETOS

Gintautas PALUCKAS
LSDP pirmininkas

Dešimtmečius darbo vietų kūrimą buvome patikėję rinkai ir tam tikram atsitiktinumui. Tai labai neprotinga ir neracionali politika, nes visose ES šalyse regioninė politika, pirmiausia, atsiremia į aktyvų darbo vietų kūrimą. Net Amerikos prezidentas savo prezidentavimo kadenciją „matuoja“ sukurtų darbo vietų skaičiumi.

Šita visuotinio užimtumo koncepcija yra visų socialdemokratinių gerovės valstybių esminis bruožas. Dažnai diskutuodami apie gerovės valstybę, neproporcingai didelį dėmesį skiriame tokiems rodikliams kaip BVP, valstybės skola, infliacija ir pan., nors svarbiausias ir pagrindinis gerovės valstybės pamatas – kiek žmonių turi darbą ir gauna padorų atlyginimą, nes jie moka mokesčius, iš kurių vėliau kuriamos įvairios socialinės paramos ir pagalbos programos.

Ką turi daryti šalies Vyriausybė?

Parama smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai.

Pirmiausia, turi būti užtikrintas finansų prieinamumas smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai. Pagal „Doing Business“ verslo aplinkos vertinimo indeksą, Lietuva yra tarp penkiolikos geriausiai vertinamų Europos šalių, tačiau realiai pagal finansų prieinamumą smulkaus ir vidutinio verslo vystymui, mes esame 86-toje vietoje iš 141 šalies.

Tiesa, stambus verslas neturi problemų apsirūpinti finansiniais ištekliais, paskolomis, bankai didžiuosius mielai finansuoja, tačiau smulkus ir vidutinis verslas prieigos prie finansavimo iš esmės neturi.

Privalome sutelkti valstybės finansus per Valstybinį plėtros banką, kuris užtikrintų regionų plėtrą ir finansavimą tiems ūkio sektoriams, kuriuose strategiškai norime augimo ir matome didžiausią potencialą. Tokie plėtros „bankai“ veikia daugumoje Europos valstybių.

Taip pat turime mažinti biurokratiją. Šiandien įvairią paramą verslui administruoja be-

>3 p.

J. Sabatauskas
Apie mirtiną statistiką
2 p.

G. Drukteinis: į „gerovės valstybę“ pavieniui niekas iš mūsų nenueis
10 p.

S. Čaplinskas. Infekcinių ligų prevencija – ateities iššūkiai
14 p.

Ylos – iš maišų: būtina sparčiau didinti pensijas

Justino Stacevičiaus/LRT nuotr.

Vilija BLINKEVIČIŪTĖ
Europos Parlamento
narė, LSDP pirmininko pavaduotoja

Mano mielieji, pensininkai. Skambūs žodžiai, pažadai, net valdžios pasigyrimai dažnai juk slepia klausimą. Skamba jis ne vieno iš jūsų galvoje kiekvieną mėnesį: kaip išgyvensiu iki kitos pensijos?

Pensijos lyg ir didėja, bet tų pinigėlių kaip trūksta, taip trūksta, ar ne?

Sparčiau didinti pensijas – būtina, nes privalu užtikrinti saugią senatvę jums, senjorams. Be to, tai yra mūsų, jaunesniųjų, pareiga ir savo tėvams, ir seneliams.

Tai padaryti įsipareigojome ir Europos Sąjungai (ES), pritardami Europos socialinių teisių ramsčiui. Jame teigiama, kad darbuotojai, išėję į pensiją, turi teisę gauti pensiją, proporcingą jų įmokoms ir užtikrinančią tinkamas pajamas, kurios sudarytų galimybę tenkinti savo poreikius.

Ypač svarbu, kad didėtų moterų pensijos. Jos vis dar mažesnės nei vyrų.

Šie įsipareigojimai Lietuvoje nevykdomi – tai buvo pažymėta ir Europos Komisijos rekomendacijose Lietuvai.

Mūsų šalis, priimdama vienokius ar kitokius sprendimus, bando sumažinti skurdą, pajamų nelygybę. Vis dėlto to nepakanka, kad, pirmiausia, pagyvenusieji žmonės gyventų saugiau, sudurtų galą su galu.

Visada teigiau ir teigiu: Lietuvoje pensijos didinamos per lėtai, pensijos vis dar per mažos.

Pagal senatvės pensijų gavėjų duomenis, daugybė žmonių gauna labai mažas pensijas, pavyzdžiui, **12 proc. (per 73 tūkst.) žmonių gauna mažesnę nei 250 eurų pensiją.**

Net 15 proc. (92 tūkst.) žmonių pensijos neperlipa 300 eurų.

36 proc. žmonių pensijos tesiekia 300–400 eurų.

Iš šių pinigų sumokėjus komunalinius mokesčius, tenka skaičiuoti kiekvieną likusį eurą.

Dar blogesnė mūsų šalies pensininkų padėtis, vertinant santykinio skurdo ir socialinės atskirties požiūriu: vyresnių nei 65 metų žmonių, kurie patiria skurdo ir socialinės atskirties riziką, yra net 42 proc. Tai labai daug, o situacija kasmet blogėja.

Jei bendras skurdo ir socialinės atskirties lygis Lietuvoje viršija ES vidurkį 1,3 karto, tai gyventojų virš 65 metų – net 2,3 karto!

Maža to, pagal šį rodiklį Lietuva velkasi ES šalių uodegoje – vos lenkiame Bulgariją ir Latviją. Todėl nedelsiant turime ieškoti būdų ir galimybių, kaip pagerinti šių žmonių gyvenimą.

Pajamų pakeitimo norma, rodanti pensijos dydžio santykį su buvusiu atlyginimu, Lietuvoje tesudaro 40 proc. buvusio atlyginimo, kai ES vidurkis yra 58 proc.

Lietuvoje pensijos tokios mažos, nes joms vis dar skiriama mažiausia bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis. ES šalių BVP vidurkis yra kone 13 proc., Lietuvoje – vos 7 proc. ir esame paskutinėje vietoje iš 27 ES valstybių.

Štai ir lenda ylos iš maišų.

Tad ką daryti, kad pensijos didėtų sparčiau?

Pirmiausia, pensijų didinimas turi tapti viena iš svarbiausių būsimos Vyriausybės užduočių, kurios reikia imtis nedelsiant.

Privalome visiems laikams pamiršti žalingą buvusių vyriausybių praktiką – per krizę sumažinti pensijas ir socialines išmokas. Pensijos privalo ne tik kasmet būti indeksuojamos, bet ir turime užtikrinti pajamų pakeitimo normą, artimą ES šalių vidurkiui.

Visiškai pritariu universalios nacionalinės senatvės pensijos įteisinimui. Tai padėtų apsaugoti nuo skurdo mažiausias pensijas gaunančius senjorus.

Svarbu, kad pensijų didinimo siekiai būtų pagrįsti realiais finansiniais resursais, kuriuos, pirmiausia, turėtų užtikrinti aukštas užimtumo lygis ir produktyvus darbas.

Į darbo rinką reikia įtraukti daugiau ekonomiškai neaktyvių vyresnio amžiaus žmonių, neįgaliųjų ir kt. Tai labai svarbu mūsų sparčiai senėjančioje visuomenėje.

Nevalia ilginti pensinio amžiaus, bet reikia nevaryti iš darbo vyresnio amžiaus žmonių. Atvirkščiai, būtina sudaryti jiems paskatas dirbti. O darbdaviams – mokestines ir kitokias paskatas išlaikyti ir įdarbinti senjorus.

Palankesnės galimybės derinti darbą ir įsipareigojimus šeimai padėtų daugeliui moterų aktyviau dalyvauti darbo rinkoje ir sumažintų jų pensijų atotrūkį nuo vyrų.

Kova su mokesčių vengimu – svarbus mūsų biudžeto rezervas. O kas paprastam žmogui iš tos kovos su „šešėliu“? Nelegalios pajamos arba dienpinigiai vietoje atlyginimo negarantuos žmonėms tinkamos pensijos.

Kita vertus, mokestinės privilegijos ir mokesčių išimtys, kurių yra akivaizdžiai per daug, silpnina mūsų valstybę, bet stiprina saujelę privilegijuotųjų.

Silpnoje, neteisingoje valstybėje pensijos niekada nebus didelės.

Skolintis milijardus ir juos dalyti prieš rinkimus – ne išeitis. Laikinas sprendimas.

Svarbu ir tai, kad būtų daugiau aukštą pridėtinę vertę kuriančių darbo vietų, kurios generuoja ir didesnes įmokas į socialinio draudimo fondą.

Būdami pigios darbo jėgos šalimi, nesugebėsime užtikrinti orų gyvenimą garantuojančių pensijų.

Taip pat būtina plėtoti profesinių sąjungų veiklą ir skatinti kolektyvines derybas dėl darbo užmokesčio. Tai galėtų lemti spartesnį darbo užmokesčio augimą ir sudarytų galimybes sparčiau indeksuoti pensijas.

Būtina parengti veiksmingą nacionalinę skurdo, socialinės atskirties ir pajamų nelygybės mažinimo strategiją, kuri būtų remiama ES biudžeto lėšomis. Ja reikia siekti, kad investicijų į socialinę apsaugą ir pensijas dalis nuo BVP, skurdo ir socialinės atskirties, pajamų nelygybės rodikliai sparčiai artėtų prie ES vidurkio. ●

Mirtina statistika

Julius SABATAUSKAS
Seimo narys, socialdemokratas

Karantino statistika, kai paaiškėjo, kad per suvaržymų laikotarpį Lietuvoje mirė beveik 700 žmonių daugiau negu tokiu pačiu laiku pernai, šokiravo visuomenę – per karantiną baisiausias buvo ne koronavirusas.

Tačiau į nepatogius klausimus lig šiol neatsakyta. O statistika sukrečianti: šiemet – 700 mirusiųjų daugiau nei 2019 m. Deklaruojama, kad nuo COVID-19 per tą laikotarpį mirė 81 žmogus (2020-07-05 duomenimis). Nuo ko mirė dar 600? Nuo koronaviruso be diagnozės? Nuo kitų ligų, nesulaukus pagalbos?

Nenuostabu, kad visuomenei palikta pačiai aiškintis smarkiai išaugusio mirtingumo priežastis. Daugelis žmonių, kurie per karantiną susidūrė su sveikatos problemomis, jau suprato, kad ir susirgusiųjų gydymas per karantiną buvo jų pačių reikalas.

Žiniasklaida mirga marga nuo skaudžių nesulaukusiųjų medicininės pagalbos istorijų, dar daugybė jų nutylima, nes jeigu baigėsi sėkmingai, žmonės nebenori prisiminti, o jeigu statistine mirtimi – žmonės taip sukrėsti, kad nebegali net kalbėti.

Mirtimis lenkiame danus, estus, latvius

„Eurostat“ kas savaitę skelbia Europos Sąjungos (ES) valstybių gyventojų mirtingumo rodiklius. Bendru mirtingumo padidėjimu (pagal gyventojų skaičių) Lietuva lenkia Daniją, Estiją, Latviją, Suomiją ir kitas, panašias į mūsų, valstybes.

Vėl bandanti kilti koronaviruso banga Lietuvos žmones gąsdina ne tiek viruso komplikacijomis, kiek tuo, kad dėl gydymo įstaigų suvaržymų gyventojai vėl negaus gydymo paslaugų.

Per karantiną vėl pakibo rajonų ligoninių likimai. Lėšos skirstomos, prisidengiant COVID-19 gydymo reikmėmis. Mažosios ligoninės vėl atsiduria užribyje.

Akivaizdu, kad po koronaviruso priedanga A. Veryga grįžta prie rajonų ligoninių naikinimo planų, kurie sulaukė didelio visuomenės pasipriešinimo. Nors Vyriausybė šia tema nutilo, bet planai išliko.

Planas uždarinėti ligonines nėra išimtas iš dabartinės Vyriausybės programos. Vyriausybėje svarstoma, kaip sumažinti slaugos lovų skaičių kaimiškuosiuose rajonuose.

Iš politinės darbotvarkės nėra išimta ir gydymo įstaigų valdymo pertvarka.

Gydymo įstaigų darbą, ypač rajonuose, žlugdo sveikatos apsaugos ministro nurodymai medikams nedirbti keliose darbovietėse arba dirbti tam tikrais ciklais. Kitaip tariant, tik atidirbus vienoje vietoje, vykti ir nepertraukiamai dirbti kitoje.

Daugeliui medikų tokių ciklų suderinti neįmanoma. Jie priversti rinktis vieną iš įstaigų. O tai reiškia, kad mažosios ligoninės pasmerktos likti be specialistų ir be jų teikiamų paslaugų.

Vyrauja baimės ir grėsmės atmosfera

Taigi, žmonėms gauti gydymo paslaugas darosi vis sudėtingiau. Sveikatos priežiūros įstaigos per karantiną buvo taip smarkiai ir neapgalvotai suvaržytos ir įstumtos į duobę, kad dar ir dabar neatsigauna.

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

Po koronaviruso priedanga A. Veryga grįžta prie rajonų ligoninių naikinimo planų.

Žmonės, kuriems susikaupė daugybė sveikatos problemų, pasireiškė uždelstos ligos, vis dar negali patekti pas medikus dėl susidariusių eilių. Beje, dar prieš karantino apribojimus Valstybės kontrolės atlikta apklausa parodė – 4 iš 10 susirgusiųjų nė nesikreipia į gydymo įstaigą, baimindamiesi didelių eilių.

Medikai savo ruožtu tvirtina, kad negali priimti tiek pacientų, kiek anksčiau – dėl koronaviruso sugriežtinti reikalavimai lėmė tai, kad dabar pacientui priėmimo metu skiriama dvigubai daugiau laiko. Tuo metu A. Veryga reikalauja, kad gydymo įstaigos priimtų daugiau pacientų.

Taigi, gydymo įstaigose tvyro baimės ir grėsmės atmosfera. Gydytojai neįsivaizduoja, kaip įmanoma įvykdyti du to paties ministro reikalavimus, prieštaraujančius vienas kitam.

Viena vertus, medikams nurodoma griežtai laikytis rekomendacijų. Kita vertus, raginama didinti paslaugų apimtis. Maža to, čia pat grasinama „karpyti“ finansavimą, jeigu paslaugų teikimo apimtys nepadidės.

Negalime rizikuoti žmonių gyvybėmis. Reikia nustoti kaltinti įstaigas ir medikus tuo, kad jie dirba neefektyviai ir keisti rekomendacijas. Arba suteikti galimybę pačioms gydymo įstaigoms spręsti, kaip dirbti.

Pandemija atidengė sveikatos apsaugos sistemos skaudulius, jie niekur nedings ir jai atsitraukus. Mūsų sveikatos apsaugos sistema su iššūkiais gali tvarkytis gerokai efektyviau.

Daugelį sveikatos sistemą kamuojančių skaudulių išspręstų: (1) tinkamas finansavimas; (2) biurokratizmo mažinimas; (3) du kartus didesnis dėmesys ligų prevencijai. ●

Mirtys Lietuvoje kas savaitę*

Savaitė	2020 m.	2019 m.	Skirtumas 2020-2019	Pokytis proc.
12	843	780	63	8,08
13	772	678	94	13,86
14	808	726	82	11,29
15	773	723	50	6,92
16	759	709	50	7,05
17	791	773	18	2,33
18	688	714	-26	-3,64
19	805	691	114	16,5
20	717	707	10	1,41
21	733	788	-55	-6,98
22	721	708	13	1,84
23	744	788	-44	-5,58
24	816	763	53	6,95
25	764	660	104	15,76
26	801	746	55	7,37
27	755	677	78	11,52
28	682	671	11	1,64
29	720	681	39	5,73
Viso	**13692**	**12983**	**709**	**5,46**

*Karantinas Lietuvoje paskelbtas 2020 m. 12 savaitę. *Šaltinis: Statistikos departamentas*

Gintautas Paluckas: gerovės valstybės pamatas – darbo vietos

>Atkelta iš 1 p.

ne septynios skirtingos agentūros. Jas, pasiremiant Airijos ar Izraelio pavyzdžiu, reiktų apjungti į vieną – Lietuvos inovacijų agentūrą. Sutaupytume daug laiko, o parama būtų efektyvesnė.

Lygiagrečiai svarbu užtikrinti administracinės pagalbos teikimą įmonėms. Iš esmės visos smulkios ir vidutinės įmonės pasižymi vienu bendru bruožu – jų administracijos mažos. Dažniausiai jose dirba vadovas ir kažkuria dalimi etato – buhalterė. Tad jų galimybės ne tik vystyti verslą, prekybą, bet dar domėtis, žinoti ir suprasti visas galimos finansinės paramos vingrybes (kur kreiptis, kas priklauso/nepriklauso, kokia čia paprogramė), yra ribotos. Tad šių administracinių gebėjimų trūkumą per savo institucijas, aktyvius konsultavimo veiksmus turi padengti valstybė.

Savivaldos stiprinimas – kritiškai svarbus

Siekiant sukurti daugiau darbo vietų ir padėti smulkiam ir vidutiniam verslui plėtoti savo veiklas, kritiškai svarbus momentas yra savivaldos stiprinimas. Šiandien savivaldybės niekaip negali įtakoti investicijų pritraukimo ir paskatinti darbo vietų kūrimą regione.

Pirmiausia, taip yra dėl to, kad miestų ir rajonų tarybos nevaldo savivaldybėje esančios žemės.

Antra, jos yra finansiškai nesavarankiškos ir negali nustatyti vienokių ar kitokių veiklos sąlygų verslui, pasiūlyti rimtesnių, efektyvesnių paramos programų.

Šią problemą būtų galima spręsti štai tokiu būdu: ten, kur jau yra pasibaigusi žemės nuosavybės grąžinimo reforma, žemę reikėtų perleisti savivaldybėms, o finansinį savarankiškumą didinti paliekant didesnę dalį savivaldybės teritorijoje surinktų mokesčių patiems miestams ir rajonams.

Investicijų pritraukimui – kvalifikuota darbo jėga

Kalbant apie darbo vietų kūrimą, ne mažiau svarbus dalykas yra švietimo sistema, profesinis būsimų darbuotojų parengimas.

Mes kartais klaidingai įsivaizduojame, kad investicijas į vieną ar kitą šalį pritraukia toje konkrečioje šalyje nustatyta mokesčių sistema. Jeigu tai būtų tiesa, tuomet nei Prancūzijoje, nei Švedijoje, nei Norvegijoje jokios įmonės neinvestuotų ir nekurtų ten darbo vietų. Bet jos investuoja. Ką tai reiškia?

Beveik 70 % apklaustų verslininkų sako, kad jų apsisprendimą investuoti vienoje ar kitoje šalyje lemia tai, ar ten yra kvalifikuotos darbo jėgos.

Tad ilgalaikė užduotis mums yra sutvarkyti švietimo sistemą plačiąja prasme. Kiekvienoje mokykloje turi atsirasti profesinio orientavimo specialistas, kuris, įvertinęs konkretaus vaiko gabumus ir poreikius, kreiptų jį viena ar kita profesine kryptimi.

Šiandien situacija yra apverktina. 4500 vaikų skaičiui turime vieną profesinio orientavimo specialistą. Kitaip sakant, jį sudėtinga net gamtoje surasti. O paskui mes stebimės, kodėl neturime inžinerijos specialistų – jų trūkumas yra milžiniškas.

Bent dalį švietimo sistemos valdymo turime perduoti savivaldai. Savivaldybės, įvertinusios specialistų poreikį, galėtų iš anksto tartis su potencialiais investuotojais dėl jų paruošimo per įvairias profesinio rengimo modulines programas.

O dabar visas profesinio rengimo sistemos valdymas patikėtas Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, kuri neturi nei tiesioginio santykio su savivalda, nei su potencialias investuotojais. O tai reiškia, kad ir supratimas apie tai, kokie specialistai reikalingi viename ar kitame regione, ir motyvacija juos rengti yra mažesni.

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

Visose ES šalyse regioninė politika, pirmiausia, atsiremia į aktyvų darbo vietų kūrimą.

Visi kas gali dirbti, turi dirbti

Dosnios ir netaiklios socialinės išmokos – pats blogiausias dalykas, nes jos neskatina žmonių ieškotis darbo, atvirkščiai, skatina ieškoti galimybės nedirbti ir naudotis valstybės teikiama parama.

Apie tai visi žino ir atvirai kalba – tiek seniūnijų, tiek savivaldybių darbuotojai, tiek patys darbdaviai.

Žmonės pyksta, kai iš jų sumokėtų mokesčių mokamos išmokos tiems, kurie iš tiesų sistema piktnaudžiauja. Todėl visi, kas gali dirbti, turi dirbti. Tai reiškia, kad visuomenė turi įsipareigoti neieškoti landų, dirbti ir stengtis, o valstybė – aktyviai kurti darbo vietas ir padėti visiems, kurie stengiasi.

Šiandieninę socialinės paramos sistemą reikia reformuoti dar ir dėl to, kad ji veikia dvigubo pavaldumo principu. Dalį socialinės paramos išmokų administruoja pačios savivaldybės, dalį – užimtumo tarnybos.

Visą administravimą reikėtų perduoti savivaldai į rankas – pirmiausia dėl to, kad savivaldybės suinteresuotos, jog žmonės dirbtų, o, antra, savivaldybių darbuotojai, būdami arčiausiai žmogaus, geriausiai žino, ar konkretus žmogus nedirba dėl rimtos priežasties, ar ne; galbūt jam/jai būtina papildoma pagalba, pavyzdžiui, įveikiant vieną ar kitą priklausomybę, o galbūt reikalingi kvalifikacijos kėlimo ar persikvalifikavimo kursai.

Sidabrinės ekonomikos galimybės

Vyresnių žmonių nedarbas – dar viena problema, kurią reikia nedelsiant spręsti. Mūsų visuomenė sensta, santykis tarp dirbančių ir tų žmonių, kuriems reikalingos įvairios socialinės paramos programos, sparčiai keičiasi neigiama linkme. Tam, kad mūsų biudžetas neplyštų per siūles, turime siekti, kad kuo daugiau žmonių ir kuo ilgiau narūraliuoju būdu išsilaikytų darbo rinkoje.

Tam reikia pasitelkti mokymąsi visą gyvenimą.

Lyginant su kitomis šalimis, pas mus itin ryški ši problema: dirbantys žmonės visiškai nekelia savo kvalifikacijos ir neatnaujina profesinių žinių bei įgūdžių pagal šiandieninius darbdavių poreikius. Tuomet susiduriame su situacija, kai po 20 metų darbo, darbdavys atleidžia darbuotoją, nes tai, ką pastarasis žino ir moka, nebeaktualu ir nebereikalinga.

Ir tai ne tik didžiulė personalinė drama, nes žmogus iškrenta iš darbo rinkos, į kurią vėl sugrįžti yra sunku, bet ir didžiulės netektys Lietuvos ekonomikai, nes žmogus tampa nebe bendrojo vidaus produkto kūrėju, o vartotoju, kuriam reikalinga socialinė parama, įvairios išmokos ir t. t.

Ką daro kitos šalys? Siekia, kad mokymąsis visą gyvenimą būtų lengvai ir paprastai prieinamas. Efektyvūs Danijos, Švedijos ir kitų šalių modeliai veikia vieno langelio principu, o karjeros specialistai veda žmogų už rankos, orientuoja, vertina žmogaus profesijos perspektyvas, reikalingus gebėjimus, sudėlioja kvalifikacijos kėlimo planą ir pasiūlo atitinkamus instrumentus.

Kitaip sakant, neleidžia žmogui nunykti kvalifikacijų prasme ir išnykti iš darbo rinkos, nes paskui reikia labai daug investicijų ir pastangų sugrąžinti žmogų atgal.

Deja, pas mus šiandien mokymosi visą gyvenimą principas nėra įdiegtas, nėra taikomas, ir mes turime gražiai suvyniotą saldainio popierėlį, bet paties saldainio jame nėra.

Viešojo sektoriaus paslaugų plėtra

Viešojo sektoriaus paslaugų plėtra – kelias, kuriuo valstybė turėtų eiti, siekdama sukurti kuo daugiau darbo vietų.

Mes kažkaip pasidavėme tai madai, gal pastarųjų dešimties metų, – kai buvo visiems teigiama, kad viešasis sektorius yra blogis, neefektyvus, kad reikia mažinti viešojo sektoriaus darbuotojų skaičių.

Tos savivaldybės, kurios nepasidavė tai madai, pavyzdžiui, Vilaviškis, Utena, Kauno rajonas, Marijampolė, išlaikė platų viešųjų paslaugų spektrą – bibliotekas, medicinos punktus, kultūros ir socialinių paslaugų įstaigas, sugebėjo išlaikyti žmones regionuose, sukūrė stiprias bendruomenes, iš esmės įgavo antrą kvėpavimą.

O tie, kas „optimizavo“ viešąjį sektorių, viską naikino ir centralizavo, dabar susiduria su daugybe problemų, nes žmonės tiesiog iš tų vietų ir regionų išvažiavo.

Jeigu viešojo sektoriaus paslaugos nėra pakankamai išvystytos, mes iš karto užprogramuojame daugybę problemų į ateitį. Pavyzdžiui, socialinės globos namuose paslaugos – jeigu jų nėra, devyniais iš dešimties atvejų visą naštą neša pačios šeimos ir įprastai tai daro moterys, kurios dėl to iškrenta iš darbo rinkos, atitinkamai sukaupia mažesnę pensiją ir pan.

Tad reikia labai gerai įsisamoninti, kad viešasis sektorius yra ne grėsmė ar nereikalingos išlaidos, o galimybė ir investicija.

Netikslingos investicijos

Praėjusių septynerių metų ES biudžete milijardai eurų buvo numatyti ir skirti regioninei plėtrai. 4,5 milijardo eurų iš Regioninės plėtros ir Sanglaudos fondų išleisti darbo vietų kūrimui. Deja, nors turėjome sukurti virš 300 000 darbo vietų, to padaryti nepavyko.

Sukurtos darbo vietos nebuvo tvarios. Žmonės buvo įdarbinti tam tikram apibrėžtam laikotarpiui, pagal projektines veiklas. Joms pasibaigus, darbo vietų nebeliko. To rezultatas – visi išleisti milijardai sukūrė tik 30 000 pastovių darbo vietų.

Dar vienas nepavykusios politikos pavyzdys – 2008–2010 m. finansinė krizė, kai visi puolėme valstybės vardu kviesti į šalį investuotojus, tačiau ne tuos, kurie investuotų į gamybą, o tuos, kurie investavo į paslaugų sektorių.

Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad jų investicijos į kapitalą, į darbo vietas buvo minimalios. Pabrango darbo jėga, reikia kelti darbo užmokestį, nepaisant padarytų didžiulių mokestinių lengvatų, jie pakėlė sparnus ir išvažiavo į kitą šalį. Be jokio skausmo.

Tai reiškia, kad dėmesį turime kreipti į gamybinių investicijų pritraukimą. Kitaip tariant, kurti produktus, kurie būtų konkurencingi Europoje, pasaulyje, kuriuos būtų galima eksportuoti. Tokių gamybinių pajėgumų iškėlimas į vieną ar kitą šalį labai sudėtingas dėl technologinių procesų ir specifinių žmonių kvalifikacijų.

Svarbiausias ir pagrindinis gerovės valstybės pamatas – kiek žmonių turi darbą ir gauna padorų atlyginimą, nes jie moka mokesčius, iš kurių vėliau kuriamos įvairios socialinės paramos ir pagalbos programos.

Tad mūsų tikslas per ateinatį 2021–2027 m. ES finansinį laikotarpį sukurti 200 000 darbo vietų – būtent gamybinių, kad jos liktų ir nenunyktų, pasikeitus vienoms ar kitoms aplinkybėms.

Ir čia labai svarbus valstybės planavimas. Turime pasiremti ne atsitiktiniu, ne konkursiniu, ne loterijos principu, o valstybės strateginiu planavimu.

Ir tame nėra nieko blogo. Laisvarinkininkai tai vadina socializmu, komunizmu, bet netgi ta pati Airija, būdama labai liberalia šalimi, turi agentūrą, kuri perka komerciškai patrauklius nekilnojamojo turto objektus, komercines patalpas, žemės sklypus, ten išvysto ar pastato infrastruktūrą, ir tada nuomuoja tas patalpas ir žemės sklypus įvairiems verslams, kurie pradeda arba plečia savo veiklą.

Smulkiam ir vidutiniam verslui nereikia didelių investicijų į kapitalą, nereikia prisiimti padidintos rizikos, nereikia naudoti produkto/paslaugos kūrimui skirtų apyvartinių lėšų, bet jis gauna galimybę plėsti savo veiklas bei kurti darbo vietas.

Tokį modelį turime plėtoti ir taikyti. Jis yra efektyvus ir pasiteisnęs. Ir nevenkime atsakomybės, prisidengdami mistiniais konkurencijos, rinkos ar kitais principais. ●

Bedarbių skaičius Lietuvoje – 236415*

Bedarbių proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus (2020-08-01)

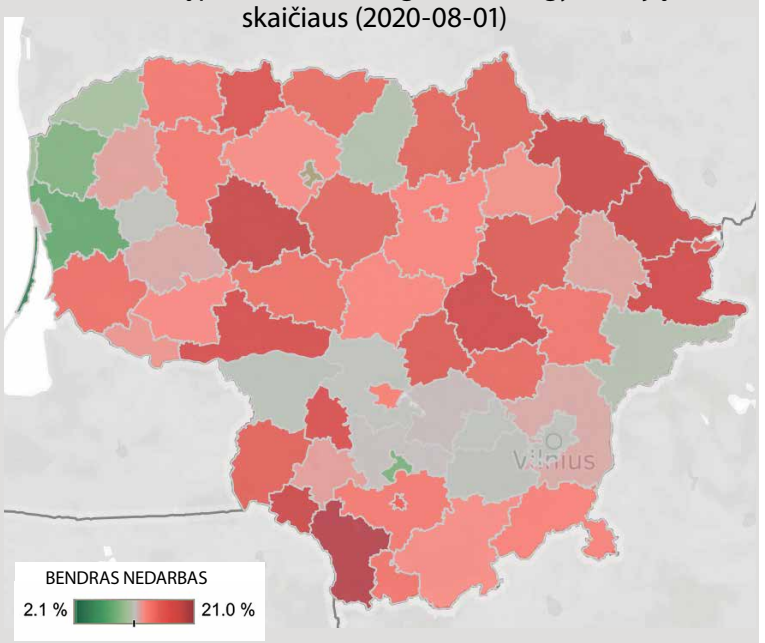

*Duomenys iki 2020-08-31

Lietuvai reikalingas valstybinis bankas

Valstybinis plėtros bankas išspręstų daugybę problemų, kurios Lietuvoje kaupėsi bene dešimtmetį, o jo naudą pajustų visi žmonės.

Smulkus ir vidutinis verslas pagaliau galėtų nesunkiai pasiskolinti, savivaldybės – pradėti vykdyti prieinamo būsto statybų programas ir kvartalines renovacijas. Toks bankas galėtų prisidėti ir prie žaliosios energetikos, žemės ūkio sričių plėtojimo.

Daugiau darbo vietų ir didesnės algos

Valstybinio plėtros banko idėja – nei nauja, nei netikėta. Ji per pastaruosius kelis dešimtmečius tai išnirdavo, tai nugrimzdavo, tačiau nė viena valdžia tos idėjos taip ir nesiėmė realizuoti, nors problemos visiems buvo aiškios.

„Dešimt metų komerciniai bankai beveik nefinansuoja smulkaus ir vidutinio verslo, paskolos būstui mažiau pinigų turinčioms šeimoms praktiškai neprieinamos, masiškai uždarinėjami bankų padaliniai regionuose, o sąskaitų administravimo mokesčiai tik auga“, – kodėl toks bankas būtinas aiškina Lietuvos socialdemokratų partijos (LSDP) pirmininkas Gintautas Paluckas.

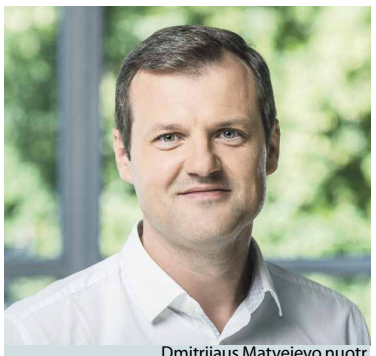

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

> Gintautas PALUCKAS:
>
> Valstybė turės finansinį instrumentą ir galės spręsti problemas, kurios yra pačios svarbiausios.

Pasak politiko, pagaliau įsteigus valstybinį plėtros banką, jo naudą vienaip ar kitaip pajustų kiekvienas žmogus.

„Turint finansinį instrumentą, galima spręsti problemas, kurios valstybei yra pačios svarbiausios“, – pabrėžia G. Paluckas.

Jo teigimu, visų pirma valstybinis bankas galėtų imtis smulkaus ir vidutinio verslo kreditavimo.

„Dabar komerciniai bankai smulkiųjų nefinansuoja, neprisiima rizikos. Kokios pasekmės? Verslas nesukuria daugiau darbo vietų, trūksta geresnių darbų su didesniu atlyginimu. Valstybės užduotis – kad taip nebebūtų“, – sako G. Paluckas.

Leistų žmonėms sutaupyti

Socialdemokratai dar pernai ragino Vyriausybę pagaliau imtis valstybinio banko steigimo ir siūlė konkrečius sprendimus dėl sričių, kuriose toks bankas galėtų veikti. Tačiau valdantieji, užuot nutarę, kaip turėtų atrodyti tokio pobūdžio bankas, gaišo laiką nereikšmingiems klausimams nagrinėti.

Taigi valstybinio banko steigimo klausimas – jau po rinkimų ateisiančios vyriausybės reikalas. LSDP frakcijos Seime seniūnės Rasos Budbergytės teigimu, valstybinis bankas vien skolinimu smulkiam ir vidutiniam verslui neapsiribotų.

„Bankas galėtų finansuoti pirmojo būsto programą, o bendradarbiaudamas su savivalda – municipalinio arba prieinamo būsto projektus. Vienas iš nacionalinio plėtros banko tikslų galėtų būti gamtos išsaugojimas ir kova prieš klimato kaitą“, – svarsto R. Budbergytė.

Olgos Posaškovos nuotr.

> Rasa BUDBERGYTĖ
>
> Bankinių paslaugų prieinamumas regionuose turi būti plėtojamas per valstybės valdomą „Lietuvos paštą.

Seimo Biudžeto ir finansų komitete dirbanti politikė mano, kad toks bankas galėtų tapti valstybės įrankiu vykdyti kvartalines renovacijas, kurios turėtų įtakos klimato kaitos, išmetamų dujų kiekio mažinimui.

„Visa tai sutaupytų mūsų žmonių lėšas, skiriamas šildymui. Taip pat prisidėtų prie atsinaujinančios energijos projektų finansavo, Lietuvai siekiant energetinės nepriklausomybės ir energetinio tvarumo“, – tikina parlamentarė.

Galų gale, anot R. Budbergytės, bankas galėtų pritraukti investuotojus atskirose savo veiklos srityse, pavyzdžiui, leisdamas „žaliuosius bondus“ – vertybinius popierius, įtraukiančius investuotojus į įvairias programas, susijusias su klimato kaitos mažinimu.

Žinoma, R. Budbergytės žodžiais, valstybinio banko steigimas neturi būti koks nors pinigų dalybų pavyzdys.

„Šio banko tikslas – tapti svarbia valstybės viešosios politikos vykdymo priemone. Apsispręsti dėl valstybinio banko modelio reikia nedelsiant, tačiau labai atsakingai: kad kiekvienos veiklos kreditavimas būtų tvarus“, – pažymi ji.

Paslaugos gyventojams – per Lietuvos paštą

Jau kuris laikas komerciniai bankai – vienas po kito – uždarinėja savo padalinius regionuose, nes čia veikti privačiam sektoriui neapsimoka. Kaštai išlaikyti skyrius yra dideli, pajamos – mažos.

R. Budbergytės manymu, bankinių paslaugų prieinamumas regionuose turėtų būti plėtojamas ne per valstybinį plėtros banką, bet per valstybės valdomą įmonių grupę „Lietuvos paštas“ (LP).

„LP galėtų dirbti kaip jau veikiančių bankų tarpininkas ir teikti žmonėms paslaugas, kurias siūlo įvairūs rinkos dalyviai, turintys licencijas ir prižiūrimi Lietuvos banko. Tai galėtų būti ir indėlių priėmimas, ir pinigų išgryninimas, ir kreditavimo paslaugos iš skirtingų finansinių paslaugų įstaigų“, – sako R. Budbergytė. ●

Valstybiniai bankai Europoje

Europos šalyse veikia trijų tipų nacionaliniai bankai

- Valstybės komerciniai bankai, vadinami universalieji, kurie niekuo nesiskiria nuo privačių.
- Valstybės mišrūs bankai, kurie gali rinkti indėlius ir skolinti sukauptas lėšas – veikia panašiai kaip Vyriausybės agentūra, administruojanti valstybės paramą ir kitas programas.
- Valstybės plėtros finansų institucijos (finansuojamos tarptautinių finansų institucijų; taip pat pasitelkiami valstybės pervedimai ir obligacijos), kurios tiesiogiai ar per tarpininkus skolina smulkiam ir vidutiniam verslui, žemės ūkio veikloms plėtoti, eksportui vystyti ir kt.

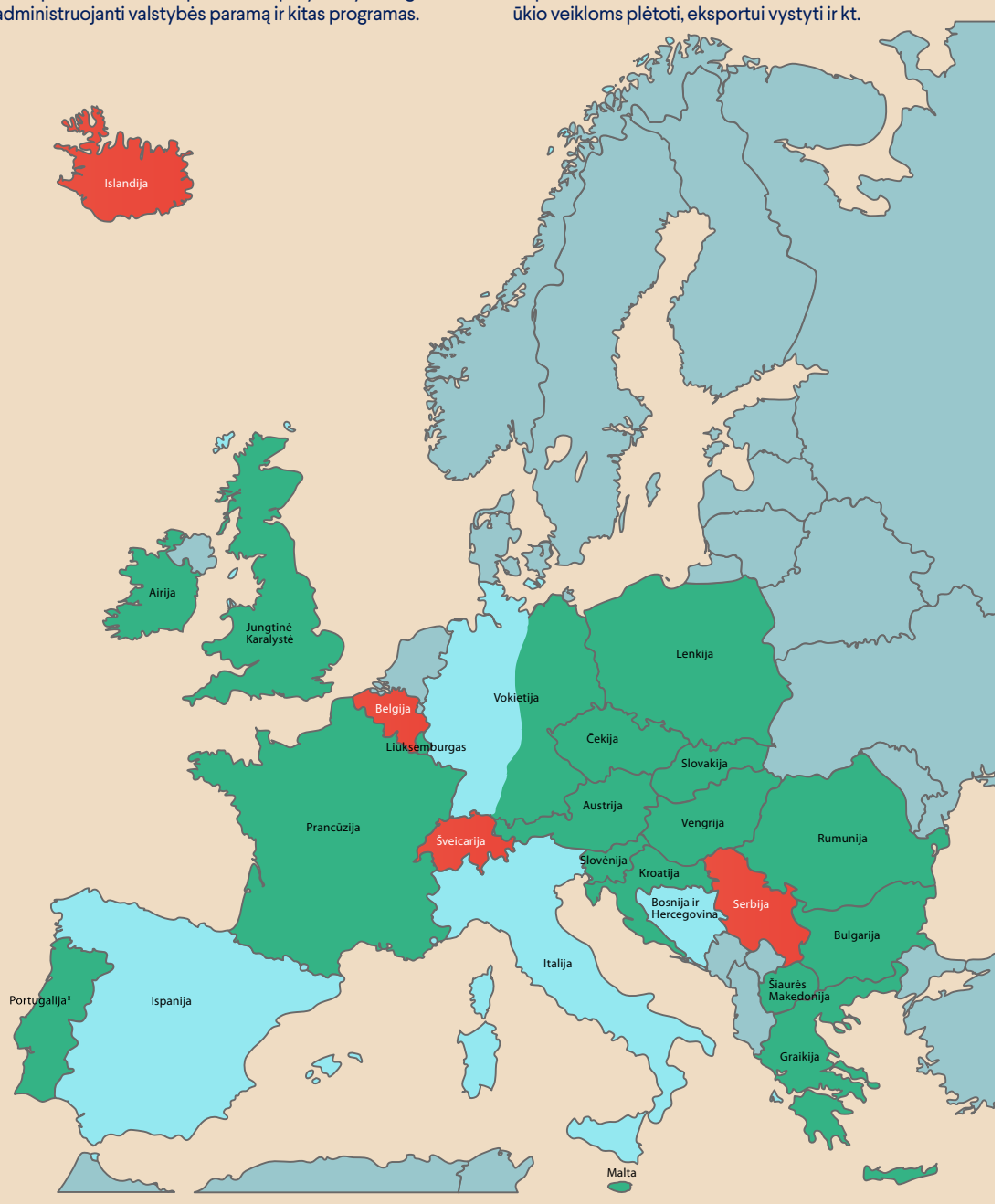

- Plėtros bankas – valstybinis (kartais ne) bankas, siūlantis palankias paskolas mažam ir vidutiniam verslui. Vykdo valstybės plėtros politiką. (*suplanuotas)
- Regioninis plėtros bankas – valstybinis (priklausantis regionui) bankas, siūlantis palankias paskolas mažam ir vidutiniam verslui. Vykdo regiono plėtros politiką.
- Nacionalinis bankas – vykdo monetarinę šalies politiką.

Šaltinis: LSDP analizė

Sėkmingo valstybinio plėtros banko pavyzdys: Vokietijos KfW

Vaidas NAVICKAS
Ekonomistas

Vakarų šalyse valstybiniai plėtros bankai padeda užpildyti komercinių bankų veiklos spragas ir prisideda prie bankų sistemų tvarumo užtikrinimo. Jie sėkmingai veikia Vokietijoje, Lenkijoje ir daugelyje kitų šalių.

KfW yra didžiausias ir žinomiausias Vokietijos plėtros bankas, įkurtas 1948 m., kaip vienas iš Marshall'o plano realizavimo įrankių. Po Antrojo pasaulinio karo KfW tapo vienu pagrindinių Vokietijos ūkio atstatymo variklių.

Dabar tai trečias pagal dydį bankas Vokietijoje, kurio aktyvai (turtas) siekia pusę trilijono eurų. Šiuo metu 80 % KfW akcijų priklauso Vokietijos valstybei, 20 % – Vokietijos regionams.

KfW, kartu su mažesniais Vokietijos plėtros bankais, finansuoja valstybinius ir regioninius projektus, teikdamas garantijas, paskolas (kreditus) arba tapdamas įmonių dalininku.

Pagrindiniai KfW tikslai yra teikti finansavimą mažoms ir vidutinėms įmonėms, remti įmonių produkcijos eksportą (ypatingai į tolimas, besivystančias šalis), dalyvauti savivaldybių infrastruktūros vystymo bei pastatų modernizavimo projektuose, finansuoti profesinio parengimo ir įdarbinimo programas.

Bankas taip pat finansuoja tvaraus augimo ir žaliosios energetikos projektus. KfW padeda realizuoti Vokietijos energetikos strategiją, kuri numato šalies transporto, energetikos ir pramonės sektorių

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

atsinaujinimą bei jų tvarų („žalią, švarų ir taupų“) augimą.

2019 m. KfW suteikė finansavimo už 77 mlrd. eurų. Šis bankas, skirtingai nei komerciniai bankai, prisiima finansuoti ir nepelningus bei aukštos rizikos projektus. Jis nėra orientuotas į didžiausią įmanomą pelningumą, bet privalo nuosekliai realizuoti jam patikėtas ūkio vystymo užduotis.

Galbūt todėl Lietuvoje pasigirsta komentarų, neva valstybiniai plėtros bankai veikia nuostolingai. Priešingai: 2019 m. KfW grynasis pelnas siekė 1,4 mlrd. eurų.

Lenkijos valstybinis plėtros bankas BGK turi labai panašius veikimo principus į KfW, bet yra aktyvus ir užsienio rinkose.

Šiuo metu BGK atidaro filialus Frankfurte, Amsterdame, Vašingtone, Londone, o planuose — taip pat ir Artimųjų bei Tolimųjų Rytų šalys. Pagrindinė to priežastis: BGK mato vis didėjantį Lenkijos eksportuotojų aktyvumą tolimosiose rinkose. ●

Lietuvą pasieks milijardinė parama: pinigus turime investuoti į žmones, o ne į betoną

Rasa BUDBERGYTĖ
LSDP pirmininko pavaduotoja,
LSDP frakcijos Seime seniūnė

Milijardinė Lietuvą pasieksianti Europos Sąjungos (ES) parama yra išskirtinė galimybė pagaliau investuoti į tai, kas labiausiai atsiperka – visų Lietuvos žmonių sveikatą, išsilavinimą, tvarias ir gerai apmokamas darbo vietas.

Kitąmet ateina ketvirtoji Europos Sąjungos investicijų banga. Pirmą kartą istorijoje paramos paketą sudaro du blokai – Daugiametė 2021–2027 m. finansinė programa (DFP) ir Europos ekonomikos gaivinimo fondas, skirtas COVID-19 krizės padarinių įveikimui.

Tai reiškia, kad per ateinančius septynerius metus šalies ūkį pasieks apie 14,6 mlrd. eurų: sanglaudos politikai – 6,2 mlrd. eurų, kaimo plėtrai ir tiesioginėms išmokoms žemdirbiams – 5 mlrd. eurų; iš Ekonomikos gaivinimo fondo numatyta Lietuvai skirti 2,4 mlrd. eurų subsidijų ir dar apie 3 mlrd. eurų iš to paties fondo Lietuva galės pasiskolinti.

Visi šie pinigai skirti ne tik ekonomikos atsigavimui po pandemijos, bet ir sklandžiam perėjimui į mums kol kas dar nelabai suprantamą žaliąją ir skaitmeninę ekonomiką.

Valdžia kol kas planų neturi

Tiesa, numatytas pinigų, dėl kurių sunkiai, bet vis dėlto susitarė Europos Vadovų Taryba, paskirstymas nepatinka Europos Parlamentui. Parlamento galioje sujaukti visus susitarimus. O tuomet derybų ratas suktųsi iš naujo ir toks posūkis reikštų, kad pinigai valstybes pasieks vėliau.

Ar mūsų valdžia yra parengusi planus, ar yra numačiusi kryptis, kur bus investuojamos Europos Sąjungos lėšos?

Yra gana bendro pobūdžio pamąstymų, kad lėšos turi būti nukreiptos ekonomikos „žalinimui“, skaitmeninimui ir atsigavimui, tačiau, kai nėra konkrečių planų, yra pagrįstas nerimas, kad jos bus, kaip įprastai, „pravalgytos“, o ne investuotos į ateitį.

Asmeninio archyvo nuotr.

> **Naujojo daugiamečio biudžeto lėšos, pirmiausiai, turėtų būti skirtos inovatyvioms sritims – skaitmeninių sprendimų, technologijų diegimui pramonėje, versle.**

Tad atsakymo į du pagrindinius klausimus – kaip pinigai bus panaudoti bei kiek lėšų (ir ar iš viso reikia) skolintis – dar nėra.

Nėra patvirtinta nei vieno strateginio dokumento. Tik liepos mėn. pabaigoje pradėtas svarstyti ilgalaikių investicijų skatinimo planas.

Formuojant didžiulį europinį ekonominį paketą, tikimasi, kad bus sutelktos strateginės investicijos mažoms ir vidutinėms įmonėms remti, padidintos įsidarbinimo galimybės, sušvelnintas krizės poveikis darbuotojams, vartotojams ir šeimoms.

Pripažįstama, kad naujojo daugiamečio biudžeto lėšos, pirmiausiai, turėtų būti skirtos inovatyvioms sritims – skaitmeninių sprendimų, technologijų diegimui pramonėje, versle.

Kaip pastebi patys verslo atstovai, dėl to vyksta pasaulinės lenktynės, todėl atsilikti jose yra nevalia.

Galimybės pramonei ir žemės ūkiui

Nepaisant to, kad jau ir šiuo metu galima teikti paraiškas pramonės skaitmeninimo projektams, tam skiriamos lėšos kol kas yra palyginti menkos.

Skaitmeninimas ir technologinis atsinaujinimas gali stipriai prisidėti prie didesnio įmonių produktyvumo ir geriau apmokamų darbo vietų kūrimo.

Vengiant žalos gamtai, kurią sukelia besaikis vartojimas ir didžiulės gamybos apimtys, esame priversti pereiti nuo linijinės ekonomikos prie žiedinės.

Pastaroji, skirtingai nuo ligi šiol praktikuoto „imk-gamink-išmesk“ modelio, leistų sumažinti ir atliekų kiekį, ir išteklių naudojimą: produktai, pasitelkiant naujausias technologijas, būtų perdirbami, taisomi, pakartotinai naudojami.

Tačiau tam reikės didelių investicijų į ekonomikos infrastruktūros plėtrą.

Paisyti aplinkosauginio aspekto dažnai įmonėms tiesiog neapsimoka, nes į verslo procesus reikia įdiegti sudėtingus ekodizaino įrankius.

Europai griežtinant aplinkosaugos reikalavimus, Lietuvos energetikos sektorius turi „žalėti“. Net kaimynė Lenkija, kuri liko vienintele Europos Sąjungos šalimi, nepasižadėjusia iki 2050 m. tapti neutralia klimatui, jaučia poreikį nuo tradicinės anglies kasybos pereiti prie švaresnių alternatyvų.

Mūsų šalies žemės ūkis yra įstrigęs sąlyginai pasenusioje gamybos sistemoje, daug kur trūksta vadinamojo „išmanumo“. Žaliosios technologijos, investicijos į mokslinius tyrimus, rinkodaros priemonės, trumposios maisto tiekimo grandinės leistų kurti didesnę pridėtinę vertę.

Modernizavus žemės ūkį ir transformavus energetikos, susisiekimo sektorius, galima sukurti ir naujas darbo vietos, ir užtikrinti geresnį darbo užmokestį. Didesnis uždarbis lemtų ir didesnes pensijas.

Žmonėms itin svarbūs pokyčiai energetikos sektoriuje – jie susiję su aplinkos išsaugojimu, lemia mažesnes elektros, šilumos kainos.

Nedarbas Lietuvoje – vienas didžiausių Europoje

Šiuo metu daug diskutuojama, ieškant sprendimo: ar priimsime tik negrąžintinai skiriamus europinius pinigus, ar reikės ir papildomai pasiskolinti?

Šiandien priimti sprendimą sunku, nes lieka daug nežinomybės dėl COVID-19 pandemijos tolesnės eigos, išlieka ir neatsakytų klausimų dėl ES ekonomikos nuosmukio.

Neseniai paskelbti statistiniai duomenys rodo, kad Lietuvos ūkis, nors ir pasitelkus finansinę paramą iš skolintų lėšų, stebėtinai gerai atlaikė pandemijos iššūkius. BVP nuosmukis buvo gerokai mažesnis nei prognozuota, o vidaus vartojimas atsigavo daug sparčiau nei tikėtasi.

Pavyzdžiui, šiuo metu, kai darbo užmokesčio vidurkis yra 1381 eurų, geidžiamiausi darbdaviai birželį mokėjo vidutiniškai kelių tūkstančių eurų dydžio atlyginimus, o po lengvatinių „Invegos“ paskolų dalybų kai kurie sugebėjo išmokėti savo gerai padirbėjusiems darbuotojams iki 16 tūkst. eurų algas.

> **Vengiant žalos gamtai, kurią sukelia besaikis vartojimas ir didžiulės gamybos apimtys, esame priversti pereiti nuo linijinės ekonomikos prie žiedinės.**

Lietuvos vežėjai yra vieninteliai, kurių ridos rodikliai didėjo (Vokietijoje). Gana greitai atsigavo ir eksportas, todėl mūsų ekonomistai jau ragina Vyriausybę neperlenkti lazdos išlaidaujant, ypač iš skolintų pinigų.

Siūloma peržiūrėti ekonomikos DNR planą ir nekišti pinigų į perteklinės infrastruktūros kūrimą ar fizinės socialinės aplinkos pagražinimus.

Baseinų, laisvalaikio ir sporto centrų jau turime sočiai, o nedarbas Lietuvoje yra vienas didžiausių Europoje (Lietuvoje – daugiau nei 236 tūkst. bedarbių).

Kam tikrai nereikia leisti milijardų

Suprantama, kad yra baiminamasi, jog dideli pinigai gali būti netikslingai investuoti ar iššvaistyti. Valstybės kontrolė perspėja, kad šiais metais valstybės skola priartės prie 60 proc. BVP ribos.

Vis dėlto, netgi labai nerimaujant dėl greitai augančios valstybės skolos ir dėl to, kad ją reikės grąžinti ateities kartoms, reikia įvertinti tai, kad skolinti pinigai gali generuoti tvarų BVP augimą, todėl valdantieji be jokių apsimestinių skrupulų turi išdrįsti investuoti į pokyčius, kurie garantuotų didesnį ekonomikos, o tuo pačiu ir visų žmonių, o ne vien tik tam tikros visuomenės dalies, gerovės augimą.

Jei nesimėtysime pinigais, nekišime milijardų į keliukus ir viadukus, vedančius į politikų sodybas, nesukčiausime, negalvosime tik apie naudą sau, o elgsimės kaip kaimynai estai, sąžiningai parinksime investicijų sritis, yra vilties, kad naujas ekonominis impulsas lems mūsų visų didesnes pajamas ir užtikrins gausesnias viešąsias gėrybes. ●

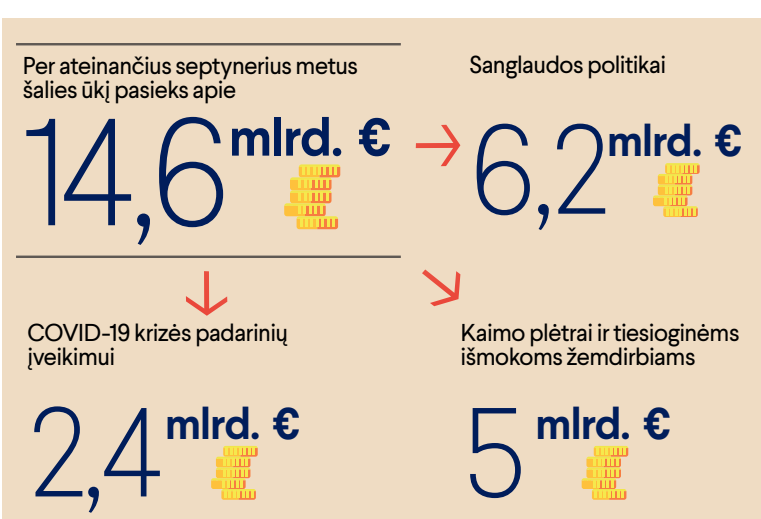

Linas Jonauskas: nevaldoma situacija ap sisteminės korupcijos ir valdžios neveiks

Monika ČIULDYTĖ-KAČERGINSKIENĖ

Aplinkos apsaugos sistemą vienas po kito purto skandalai, pradedant „Grigeo“ Klaipėdoje, baigiant degančiomis padangomis Alytuje. Buvęs aplinkos apsaugos viceministras Linas Jonauskas sako, kad aplinkos apsaugos sistema kiekvienais metais darosi vis silpnesnė: aplinkosaugininkams trūksta kompetencijų, noro tvarkytis, taip pat reikalingų priemonių ir finansavimo, paprasčiausio sąžiningumo.

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

L. Jonausko požiūriu dar didesnė bėda yra, į visišką pakrikimą gamtosaugą Lietuvoje stumia sisteminė korupcija šioje sferoje.

Apie susidariusią tragišką situaciją aplinkos apsaugos sektoriuje, būtinas sistemines reformas, tvarią ekonomiką ir aplinkosaugą kaip nacionalinį prioritetą kalbamės su aplinkosaugininku ir gamtos mylėtoju L. Jonausku.

- Šiandien situacija aplinkos apsaugos sistemoje sunkiai suvokiama. Nevalytas nuotekas be jokių skrupulų į Kuršių marias, esančias Unesco saugomos Kuršių nerijos teritorijoje, ne vienerius metus pylė ne tik „Grigeo Klaipėda“, bet, kaip paaiškėjo, ir Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija nesibodėjo leisti nuotekų iš pavojingo dumblo aikštelės į šį unikalų vandens telkinį. Į Nerį leidžiamas smulkintas plastikas, į Nevėžį – cukraus fabriko atliekos. Vis dažniau aptinkami savavališkai įrengti sąvartynai (pavyzdžiui, senų, panaudotų padangų) šalies miškuose ar pakelėse, atskleidžiami vis nauji brakonieriavimo atvejai. Panašu, kad aplinkos apsaugos pareigūnai (bent dalis jų) ramia sąžine užsimerkia prieš gamtai ir žmogui daromus nusikaltimus. Kas nutiko mūsų aplinkos apsaugos sistemai? Atrodo dar niekada Lietuvoje vienu metu nebuvo kilę tiek daug aplinkosaugos problemų.

- Akivaizdu, aplinkos apsaugos sistema kiekvienais metais darosi vis silpnesnė. Pirmuosius to ženklus buvo galima pastebėti dar 2016 m., įvykus nuotekų avarijai Vilniaus mieste, kai šimtai tonų nevalytų nuotekų nestabdomai liejosi į Neries upę, o naujai paskirtas aplinkos ministras tik vaikštinėjo avarijos vietoje ir kartojo, kad padėtis kontroliuojama, o jeigu reikės, bus imamasi ir griežtesnių priemonių.

Iš dešimties didžiausių ekologinių nelaimių Lietuvoje nepriklausomybės laikotarpiu net keturios nutiko šalį valdant „valstiečiams“: 2016 m. nuotekų avarija Vilniuje, 2017 m. – nuotekomis terštas Nemunas, 2019 m. – Alytaus padangų gaisras, 2020 m. – „Grigeo Klaipėda“ skandalas.

Noriu atkreipti dėmesį į tai, kad „Grigeo“ atvejį į dienos šviesą ištraukė visuomenė. Klaipėdos žmonės jau seniai kalbėjo apie tai, kad teršiama gamta, apie nepakeliamą smarvę mieste, apie užterštą dirvožemį, tačiau niekas į juos nereagavo. Tik prokurorų dėka, ne aplinkosaugininkų, o prokurorų, išaiškėjo, kad kone kasnakt nuotekos iš „Grigeo“ buvo pilamos į Kuršių marias.

Ir tai ne pirmas kartas, kai ne aplinkosaugininkai, o kitų institucijų pareigūnai nustato gamtos teršimo atvejus.

Štai prieš dvejus metus Jurbarke policijos pareigūnai sulaikė buvusius įtakingus aplinkosaugininkus, t. y. aplinkos viceministrą ir Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento vadovą, brakonieriavusius.

Tikrų aplinkos apsaugos pareigūnų praktiškai nėra likę. Neretai jiems trūksta kompetencijų, noro tvarkytis, taip pat reikalingų priemonių ir finansavimo, paprasčiausio sąžiningumo.

Visą situaciją įvardinti galima labai paprastai – sisteminė korupcija. Ji, pirmiausia, prasideda regionuose, kur Aplinkos apsaugos departamento regionų valdybų vadai yra jiems priskirtų teritorijų „karaliukai“ ir sprendžia, ką tirti, o ko netirti, kur siųsti aplinkosaugininkus ir kur nesiųsti.

Nepaisant to, kad prieš akis aplinkosaugininkams kaupiamos pavojingos atliekos, be leidimų sandėliuojama šimtai tonų padangų, naktimis į vandens telkinius pumpuojami teršalai, pasirenkama nieko nematyti ir nieko negirdėti. Kodėl taip yra ir dėl kieno kaltės tai vyksta, turėtų aiškintis specialiosios institucijos.

- Kokių priemonių reikėtų imtis, norint užkirsti kelią nestabdomam aplinkos teršimui?

- Žmonių lūkesčiai gyventi švarioje, neigiamo poveikio sveikatai neturinčioje aplinkoje yra visiškai teisėti ir suprantami. Apskritai, tai turi būti norma. Aplinkos apsaugos kontrolės funkcijas turinčios atlikti institucijos šiandien neatliepia visuomenės lūkesčių ir negeba tvarkytis su iškylančiais iššūkiais, todėl iš esmės turi būti pertvarkytos į efektyvias ir žmonių teisę į švarią aplinką užtikrinančias institucijas.

Ne tik aplinkos apsaugos kontrolės institucijos, bet ir pačios gamybos įmonės turi prisiimti atsakomybę ir prisidėti prie švaresnės aplinkos kūrimo. Būtų sveikintina, jei gamybos įmonės įsidiegtų viešai prieinamas taršos savikontrolės ir monitoringo sistemas.

Netvarus ekonomikos augimas jau sukėlė negrįžtamus neigiamus socialinius ir aplinkosauginius padarinius, todėl tvarumo siekis turi tapti vienu iš pagrindinių principų politikoje.

Jei norime užtikrinti žmonių lūkesčius gyventi sveikoje, į gamtos išgales orientuotoje aplinkoje, aplinkosauga turi tapti nacionaliniu prioritetu.

Principas „teršėjas moka“ Lietuvoje tapo suprantamas kaip galimybė turintiems pinigų labiau teršti ir nuodyti kitus. Tačiau, kodėl turime gyventi užterštoje, nuodingoje aplinkoje dėl saujelės žmonių didesnio pelno ir prabangesnio gyvenimo?

Nacionaliniu lygiu turime susitarti ir numatyti pereinamąjį laikotarpį, per kurį taršios įmonės turi persitvarkyti į netaršias. Taršą generuojančių įmonių Lietuvoje turi tiesiog nelikti. Kaip ir galimybės teršti žmonių sveikatos sąskaita.

Pasikartosiu: švari ir sveika aplinka yra mūsų bendras reikalas, todėl siekdami esminių pokyčių, sutelksime ne tik institucijas, bet ir nevyriausybines organizacijas, mokslo atstovus, bendruomenes ir visus, norinčius, kad Lietuva taptų tikra gerovės valstybe.

- Kalbėjote apie sisteminę korupciją aplinkos apsaugos srityje, ko reikėtų imtis, norint ją pažaboti?

- Siekiant įveikti aplinkos apsaugos sistemoje įsigalėjusią korupciją, nedelsiant būtina panaikinti tarpines grandis – regionų aplinkos apsaugos vadukų etatus. Šiandien būtent nuo jų priklauso, ką, kaip ir kada tikrinti, ko netikrinti, ką matyti ir ko ne.

Visas proveržis aplinkosaugoje, net ir gyvosios gamtos srityje, kuris mano buvo pasiektas iki 2016 m., nubrauktas nevykusia sistemos reforma.

Kol regionų aplinkosaugos vadai savo rankose išlaikys kontrolės galias, sistema neveiks.

Antra, aplinkos apsaugos pareigūnams būtina suteikti ikiteisminio tyrimo pareigūno statusą. Šiandien aplinkosauginkai turi teisę dirbti tik su administracinėmis bylomis, o atvejus, kai yra didelis taršos lygis, turi perduoti pareigūnams, turintiems teisę dirbti su baudžiamosiomis bylomis.

Tad specifinių kompetencijų, aplinkosaugos žinių reikalaujančios bylos keliauja policijos pareigūnams. Pareigūnui, niekada nesusidūrusiam su cheminių elementų formulėmis ir sudėtingais gamybos procesais, sunku ištirti tokią bylą.

Aplinkos apsaugos pareigūnui, suteikus teisę dirbti su baudžiamosiomis bylomis, būtų išspręsta ir aplinkosauginikų negalėjimo patekti į įmonių teritorijas, tikrinti jas, neįspėjus, problema.

Trečia, būtina suformuoti specializuotas aukštas kompetencijas turinčių aplinkos apsaugos pareigūnų komandas, dirbančias taršos, atliekų, aplinkosaugos mokesčių ir gyvosios gamtos srityse.

Išskirtinės kompetencijos pareigūnų komandos galėtų savarankiškai spręsti pačius sudėtingiausius aplinkosaugos klausimus, atlikti ikiteisminio tyrimo pareigūnams priskirtas funkcijas ir taip užtikrinti, kad piktavaliai neteršų, neslėptų mokesčių, tinkamai tvarkytų atliekas ir nebrakonieriautų.

Žinoma, yra ir daugiau svarbių dalykų, kuriuos nedelsiant reikia tvarkyti. Tai ir techninis pareigūnų aprūpinimas įranga ir kuru, algų pakėlimas pusvelčiui dirbantiems pareigūnams, atitinkamų teisių grąžinimas neetatiniams aplinkosauginikams ir t. t.

Kai 2013 m. pradėjau dirbti Aplinkos ministerijoje ir ėmiausi kuruoti biologinės įvairovės miškų sektorių, susidūriau su panašia situacija, su kokia dabar susiduriame, kai kalba eina apie atliekų sektorių, oro ir vandens užterštumą.

Aplinkos apsaugos regioninių padalinių vadovai, teikdami metines ataskaitas (kalbu apie gyvosios gamtos sritį), kuriose be viso kito turėdavo nurodyti nustatytus pažeidimus, esamų gyvūnų skaičių ir pan., situaciją pavaizduodavo daug gražesnę, nei ji iš tikrųjų buvo. Pavyzdžiui, iš ataskaitų galėjai suprasti, kad brakonieriavimo Lietuvoje nėra, nors žvejojant dažniau su meškere užkabindavai tinklą negu žuvį.

Pirmiausia, ką mes padarėme – padidinome baudas už žalą gamtai, kurios iki tol buvo visiškai simbolinės. Iki tokio baudų padidinimo tarsi apsimokėdavo brakonieriauti, gaudyti lašišas, medžioti šernus, elnius ir t. t., nes už tai praktiškai niekas negrėsdavo, net jeigu tave ir pagaudavo vieną iš šimto kartų, kai pareigūnai išvažiuodavo į gamtą.

Be baudų sureguliavimo, sugriežtinome kontrolę ir užtikrinome atsakomybės neišvengiamumą. Kai inspektoriai ėmė dirbti ne kabinetuose, o gamtoje, savaitgaliais, švenčių dienomis, naktimis, tuomet prasidėjo reali kontrolė. Pavyko išvalyti iš šalies upių, ežerų tinklus, iš pamiškių išguiti brakonierius. Lygiai tą patį reikėtų padaryti ir kitose aplinkos apsaugos srityse.

- Kaip vertinate aplinkosauginį švietimą Lietuvoje? Ar jis pakankamas?

- Vienas žymiausių Lietuvos aplinkosaugininkų prezidentas Valdas Adamkus, kalbėdamas apie šalį purtančius aplinkosaugos skandalus, pabrėžė ekologinio sąmoningumo brandos svarbą. Tik taip subrendusi, pilietiška visuomenė gali išspręsti susikaupusias aplinkosaugos problemas. Neabejoju, ekologinio sąmoningumo brandą galime pasiekti ir mes.

Dėl to turime stiprinti aplinkosauginį švietimą Lietuvoje. Šiandien į skirtingų mokomųjų dalykų programas yra įtraukta tam tikrų aplinkosaugos temų, tačiau, mano manymu, – epizodiškai.

Aplinkosauginis švietimas turėtų būti privaloma disciplina, nuo pirmos iki dvyliktos klasės, o aplinkosaugos temos horizontaliai integruojamos į visus kitus mokomuosius dalykus, pradedant fizika ir baigiant lietuvių kalba.

Vienas sėkmingiausių tokio aplinkosauginio švietimo pavyzdžių – skatinimas rūšiuoti atliekas. Į ugdymo procesą integravus informaciją apie atliekų rūšiavimą ir jo svarbą, vaikai tapo tais herojais, kurie lėmė pagerėjusią buitinių atliekų rūšiavimo statistiką.

Jei valstybė skirtų pakankamą dėmesį atliekų rūšiavimo skatinimui ir infrastruktūrai užtikrinti, rezultatai būtų neįtikėtini vaikų, skatinančių tėvus rūšiuoti, dėka. Tokie sėkmingi pavyzdžiai įkvepia.

Akivaizdu, kad daugeliui dabar dėstomų gamtosauginių dalykų trūksta praktinių užsiėmimų. Apie medžių, miško svarbą žino kone kiekvienas moksleivis, tačiau privaloma užduotis – medžių sodinimas praplėstų žinių lauką ir duotų platesnį suvokimą apie gamtą, kaip, pavyzdžiui, žinojimą, kad sveiki miestų medžiai, ypač pavasario laikotarpiu, nekertami.

Panašių praktinių užduočių galėtų

Iš 10 didžiausių ekologinių nelaimių Lietuvoje nepriklausomybės laikotarpiu net 4 nutiko šalį valdant „valstiečiams“:

- 2016 m. – Nuotekų avarija Vilniuje
- 2017 m. – Nuotekomis terštas Nemunas
- 2019 m. – Alytaus padangų gaisras
- 2020 m. – „Grigeo Klaipėda“ skandalas

linkosaugoje – numo pasekmė

būti daugiau: tai ir lašišų neršto stebėjimas, pakrančių valymas, invazinių augalų atpažinimas, ragų ieškojimas, vėžiavimas, vandens mėginių ėmimas ir tyrimas, lauko augalų džiovinimas ir arbatų ruošimas, laukinių gyvūnų pėdų ieškojimas ir atpažinimas, saulės, vėjo elektrinių lankymas ir t. t.

Praktinius užsiėmimus galima organizuoti ir specializuotų vasaros stovyklų metu. Stebėti, tirti, pažinti gamtą turėtų būti įdomu ir smagu. Gamtos pažinimas galimas ir mokyklos ar miestelio teritorijoje įkuriant viešus sodus ar daržus. Puiki praktika vaikams ir džiaugsmas vietos bendruomenėms.

Gamta teršiama žmogaus, todėl privalomos klimato kaitos pamokos nuo 2019 m. įvestos ir Italijos mokyklose. Tad pirmieji pasaulyje nebūsime, tačiau galime pasekti geru pavyzdžiu.

Privalomos aplinkosaugos pamokos suteiktų žinių ir padėtų suprasti, ką daryti arba ko nedaryti, kad apsaugotume gamtą.

- Plyni miškų kirtimai – dar viena itin visuomenę jaudinanti tema ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Sakoma, kad plyni miškų kirtimai ardo ekosistemas, naikina įvairias gyvų organizmų rūšis, sukelia dirvožemio eroziją, pažeidžia vandens sistemas, o natūraliam miškui iškirstose vietose ataugti sudėtinga. Kita vertus, yra teigiančių, kad plyni kirtimai neišvengiamas dalykas miškininkystėje, netgi tam tikrais atvejais gali padidinti biologinę įvairovę. Kaip Jūs vertinate plynuosius miško kirtimus?

Visuomenėje didelį atgarsį turėjo Vyriausybės sprendimas 2019–2023 m. 6 proc. padidinti pagrindinių Lietuvos miškų kirtimo normą. Galimos metinės kirtimų apimtys papildomai padidėjo plotu, kuris prilygsta 4-iems Trakų senamiesčiams arba 2-iems Galvės ežerams.

Visuomenė šį sprendimą pasitiko protestais, kurie ypač sustiprėjo, didėjant plynų kirtimų plotams saugomose teritorijose.

Žmonės jautriai reaguoja į plynus miškų kirtimus. Ypač, kai toks kirtimo būdas taikomas saugomų teritorijų miškuose. Žmonės nebesupranta, kokios vertybės čia saugomos, jeigu vietoje miško atsiranda dykynės.

Prioritetas saugomų teritorijų miškuose – saugomoms vertybėms, o ne ūkinei veiklai, todėl nedelsiant reikia ieškoti teisinių kelių, kaip sustabdyti plynus kirtimus saugomose teritorijose.

Be abejonės miškų tūris, miškų plotai Lietuvoje turi didėti. Lietuvos miškingumas siekia beveik 34 proc. bendrojo šalies sausumos ploto. Turime realią galimybę miškų plotus padidinti iki 40 proc. šalies teritorijos ir net daugiau.

Tą galima padaryti dirvonuojančių, apleistų žemių sąskaita, palengvinus privačių žemių savininkams sąlygas savo žemėje pasodinti mišką, taip pat sudarant daugiau galimybių nenaudojamas, tačiau miškui sodinti tinkamas žemes įsigyti iš privačių savininkų.

- Europos aplinkos agentūros ataskaitoje „Europos aplinka. Būklė ir raidos perspektyvos 2020 m.“ nurodoma, kad oro užterštumas išlieka didžiausia grėsme Europos gyventojų sveikatai, kasmet turinčia įtakos daugiau nei 400 tūkst. priešlaikinių mirčių. Lietuvoje dėl oro užterštumo kietosiomis dalelėmis KD2,5 priešlaikinių mirčių skaičius kasmet siekia apie 3 tūkstančius. Vienas iš didžiausių oro taršos šaltinių yra transporto sektorius. Dabartinė Vyriausybė, nors ir su tam tikrais trikdžiais, bet patvirtino Nacionalinį oro taršos mažinimo planą. Kaip jį vertinate? Ar, Jūsų nuomone, numatytos priemonės yra tinkamos ir pakankamos?

- Daugiausiai su užterštu oru susiduria didžiųjų miestų gyventojai – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos. Čia didžiausi transporto srautai, o, kaip žinia, automobiliai, ypač dyzeliniai, labai stipriai teršia aplinką. Pramonės ir energetikos sektoriai, namų ūkių šildymas – dar keli dideli oro taršos šaltiniai.

Transporto sukeliamą taršą turime mažinti, skatindami žmones kuo daugiau naudotis visuomeniniu transportu. Turėtume pasekti Estijos pavyzdžiui ir visuomeninį transportą Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje padaryti nemokamu. Tai ne tik sumažintų spūstis miestuose, bet ir oras taptų žymiai švaresnis.

Didelė oro tarša susidaro, gaminant energiją namų šildymui. Valstybės kontrolės ekspertai skaičiuoja, kad renovacija, kurios pagrindinis tikslas – didinti namų energetinį efektyvumą, tokia apimtimi, kokia vyksta šiandien, truks dar 100-tą metų.

Renovacija turi vykti kur kas sparčiau nei dabar, todėl privalome ieškoti naujų instrumentų. Vienas tokių – skatinti mažąją renovaciją, kai iš esmės atnaujinami šilumos punktas ir mazgai. Tokia renovacija tarp gyventojų bus patraukliesnė dėl mažesnių kaštų ir leis sutaupyti net iki 20 % daugiabutyje suvartojamos energijos.

Gamybos įmonių sukuriama oro tarša yra didesnė problema nei įsivaizduojame. Dėl vyraujančių ir palankių orų tokia tarša išsklaidoma ir jos didesnis poveikis gyventojams nėra juntamas, tačiau tai nereiškia, kad oras neteršiamas.

Tokią taršą ypač sunku nustatyti. Jei iš vamzdžio bėgančios nuotekos savo spalva ir kvapu indikuoja apie taršą, tai suprasti, ar dūmai, kylantys iš kamino į dangų, yra taršūs, sunku.

Galiausiai, apsunkintas aplinkosauginkų patekimas į įmonių teritorijas realią oro taršos kontrolę daro dar labiau komplikuotą ar net neįmanomą.

Turime iš esmės keisti požiūrį į miškų politiką

Linas BALSYS
LSDP frakcijos Seime narys

Pastaraisiais metais miškai tapo kovos lauku, kuriame susidūrė neabejinga visuomenė ir vien tik ekonominės naudos siekiantys biurokratai bei jiems diriguojantys valdančiųjų politikai, už kurių, greičiausiai, stovi stambieji medienos perdirbėjai.

Punios šilo išsaugojimas – garbės reikalas

Prieš kurį laiką teismas paskelbė, kad aplinkos ministro sprendimas sustabdyti Punios šilo rezervato išplėtimo procesą – neteisėtas. Tai – džiuginantis pavyzdys, kai visuomenės balsas galų gale išgirstas ir įvertintas ne mitinge ar protesto marše, o teismo procese, kurio sprendimai privalomi vykdyti.

Tai ne tik gamtai palankus teismo sprendimas, bet ir geras teisinis precedentas būsimoms panašaus pobūdžio byloms, kurių, tikiuosi, tik daugės.

Įgyvendinant Punios šilo rezervato plėtros planą, turime galvoti toliau ir plačiau – įstatymais uždrausti plynuosius kirtimus visose saugomose teritorijose, stiprinti paukščių ir kitų gyvūnų rūšių buveinių apsaugą teritorijose, kurios nėra pripažintos saugomomis, griežtai kontroliuoti ir skaidriai bei tausojančiai vykdyti ūkinę veiklą ūkiniuose miškuose, apginti beatodairiškai naikinamus miestų medžius.

Plynųjų kirtimų žala miško ekosistemoms – milžiniška

Šiandien plynieji kirtimai sudaro didžiąją dalį visų miškų kirtimų, kuriems išduodami leidimai.

Lietuvos ir Lenkijos mokslininkai jau ne vienerius metus tiria pušynuose vykdomus plynuosius kirtimus ir jų poveikį aplinkai. Fiksuojama, kad plynės miškuose drastiškai pakeičia miškų ekosistemas, sunaikina retas augalų rūšis, nuskurdina dirvožemį, išstumia gyvūniją.

Ypatingai daug žalos plynieji kirtimai padaro saugomoms teritorijoms priskiriamiems miškams, kuriuose gyvena retos, nykstančios, į Raudonąją knygą įrašytos žinduolių, paukščių, vabzdžių ir kitų gyvų organizmų rūšys. Todėl vis intensyvėjantys miško kirtimai saugomose teritorijose kelia didelį visuomenės ir neabejingų specialistų susirūpinimą.

Plynai iškirsti miškų plotai nebeleidžia susiformuoti sengirėms. Tam, kad miškas taptų sengire, priklausomai nuo medžių rūšies, gali prireikti 250–500 metų, o nuolat kertant, galima išsaugoti nebent tik pavienius medžius.

Lietuvos miškai užima 33 proc. šalies ploto, o saugomos teritorijos tesudaro apie 18 proc. Jos yra skirtos biologinės įvairovės išsaugojimui ir atkūrimui, rekreacijai, pažintiniam poilsiui, moksliniams tyrimams, edukacijai.

Tokiose jautriose teritorijose miško tvarkymas turi būti atliekamas dėl visai kitų tikslų – buveinių palaikymo, o miško kirtimai vykdomi tik siekiant pagerinti biologinės įvairovės būklę. Tačiau šiandien šios teritorijos yra paverstos pasipelnymo šaltiniu.

Dar 2018 m. Seime esu pateikęs Miškų įstatymo pataisas, kuriomis būtų galima apriboti plynuosius kirtimus saugomose teritorijose. Šiomis pataisomis siūlau visuose III-ios grupės apsauginiuose ir IV-os grupės ūkiniuose miškuose, esančiuose saugomose teritorijose, uždrausti plynuosius pagrindinius ir atvejinius miško kirtimus (kai plynai miškas iškertamas per kelis kartus).

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

Turime įstatymais uždrausti plynuosius kirtimus visose saugomose teritorijose, griežtai kontroliuoti ir skaidriai bei tausojančiai vykdyti ūkinę veiklą ūkiniuose miškuose, apginti beatodairiškai naikinamus miestų medžius.

Šiose teritorijose, remdamasis mokslininkų rekomendacijomis, siūlau leisti tik biologinės įvairovės palaikymo miško kirtimus.

Nors Seime po pateikimo įstatymo projektui buvo pritarta, tačiau svarstymo stadijoje jis imtas blokuoti, neva laukiant Aplinkos ministerijos siūlymų.

Kol reikšmingiems pokyčiams saugomose teritorijose trūksta politinės valios, mes prarandame tai, ką turime vertingiausio ir privalome saugoti.

Dalį miškų turime palikti neliečiamus – unikalių sengirių formavimuisi ir apsaugai

Šiandien vis dar turime išskirtinių miškų, kurie yra mažai paliesti žmogaus veiklos. Jų išsaugojimas – mūsų pareiga. Nevyriausybinių aplinkosauginių organizacijų atstovai siūlo bent 10 proc. Lietuvos miškų palikti virsti sengirėmis, kurių apsaugą užtikrintų rezervato statusas. Taip sukurtume buveines, tinkamas nykstančioms gyvūnų, augalų ir kitų organizmų rūšims.

Juo labiau kad iš Europos Komisijos nuolat sulaukiame pastabų, jog Lietuva neįvykdė įsipareigojimų ir nenustatė pakankamai biologinei įvairovei išsaugoti skirtų tinklo „Natura 2000“ teritorijų, kuriose dėl saugomų rūšių būtų draudžiami arba ribojami kirtimai, kita ūkinė veikla.

Dėl šio mūsų institucijų trypčiojimo vietoje Europos Komisija yra pradėjusi prieš Lietuvą pažeidimo procedūrą.

Kai neturime valstybės strategijos, kuri užtikrintų kompleksinę gamtiniu požiūriu vertingiausių miškų apsaugą, tada ir susiduriame su tokia absurdiška situacija, kai Punios šile sveikos pušys kertamos vien dėl to, kad taip patogiau surinkti sėklas, ar situacija, kai tokiame unikaliame miške galima pamatyti ir plynai iškirstų plotų.

Saugomose teritorijose turi nebelikti ūkinių miškų „salų“

Plynės saugomose, vertingose teritorijose – kompleksinė problema. Daugelį saugomų teritorijų sudaro kelių skirtingų kategorijų miškai. Didžiausia problema, kai nacionaliniuose parkuose pradedami vykdyti intensyvūs kirtimai ketvirtos kategorijos – ūkiniuose miškuose.

Nesvarbu, ar jie priklauso valstybei, ar privatiems miškų savininkams, kirtimai paveikia visą saugomos teritorijos ekosistemą.

Atliekant kirtimus regioninių parkų ir biosferos poligonų ketvirtos grupės (ūkiniuose) miškuose, medienos ištraukimas leidžiamas visus metus, be jokio „ramybės laiko“, naudojama galinga technika, dirbanti su šviesomis dieną – naktį, kelianti triukšmą bei trikdanti žvėrių, paukščių ramybę ir aplinkiniuose miškuose.

Ši technika dažnai nepataisomai sunaikina miško paklotę, kelius. Žala daroma, net ir atsodinant mišką. Atsodinimo metu teritorija suariama giliomis vagomis, taip sunaikinant dirvožemį, kuris formavosi 10–12 tūkstančių metų.

Šiandien reikėtų galvoti apie kompleksinę saugomų teritorijų apsaugą. Saugomose teritorijose nebeturi likti ūkinių miškų plotų, savotiškų „salų“, kuriose vyksta intensyvūs miško kirtimo darbai, trikdantys aplink esančių teritorijų ramybę.

Valstybės prioritetu turi tapti kompleksinė šių teritorijų apsauga. Valstybė turėtų ryžtingai apsispręsti ir dėl privačių miškų, esančių saugomose teritorijose, išpirkimo. O plantaciniai miškai turėtų būti įveisiami tik tokiose teritorijose, kur ūkininkavimas neturėtų žalos biologinei įvairovei.

Miškų politika turi būti orientuota į miškingumo didinimą.

Neabejoju, kad miškų apsauga turės vis didesnę reikšmę. Europos Komisija ruošiasi parengti naują Europos Sąjungos miškų strategiją, pagal kurią bus sodinami nauji medžiai ir atkuriami pažeisti ar nualinti miškai.

Lietuva turės vykdyti savo įsipareigojimus Europos Komisijai. Tačiau būtų daug solidžiau ir atsakingiau, jei visų mūsų turtu – miškais – pradėtume rūpintis patys, be prievaizdų iš Briuselio raginimų ir baudų.

Trečiojo amžiaus universitetams reikalinga dešimt kartų didesnė valstybės pagalba

Justas PANKAUSKAS
Lietuvos socialdemokratų partijos pirmininko pavaduotojas

Pirmadienis, devinta valanda ryto, auditorija sausakimša. Taip dar iki karantino bendravome su Ukmergės Trečiojo amžiaus universiteto (TAU) senjorais, kurie aktyvūs ir žingeidūs. Nors daugeliui pirmadienio rytas yra ne pats maloniausias darbo savaitės pradžios momentas, senjorams tai negalioja.

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

6 metus savanoriauju TAU ir matau, kad tokia veikla senjorams yra reikalinga. Žavingiausia yra tai, jog TAU kūrė patys senjorai, be jokios pagalbos iš šalies, vedini tik pačios idėjos ir noro būti aktyviais.

Skirti deramą dėmesį senjorams, sudaryti jiems tinkamas sąlygas tobulėti, užtikrinti savišvietai reikalingas priemones, galimybę keliauti ir pažinti – valstybės pareiga.

Socialinis aktyvumas, galimybė bendrauti, jaustis reikalingam ir tobulėti, įgyjant naujų žinių – neatskiriama orios senatvės dalis.

Nuolat visur pabrėžiama fizinio aktyvumo būtinybė, bet ne vienas mokslinis tyrimas atskleidžia, kad žmogui būtina išlikti ir protiškai aktyviam.

Tie žmonės, kurie išlieka socialiai aktyvūs, turi daugiau galimybių gyventi savarankiškai ir patiria mažesnį stresą, juos rečiau kamuoja nereikalingumo jausmas.

Japonija ir „sidabrinė ekonomika“

Japonija prieš kelis dešimtmečius pradėjo įgyvendinti atsakingo požiūrio į senjorus programą. Ne butaforinę, lozunginę, bet tikrą.

Taigi, pirmiausia, turime įsisąmoninti, kad senjorai yra ne išlaikytiniai (deja, tokia nuostata dar gaji visuomenėje), o pridėtinės vertės kūrėjai valstybėje. Jie yra aktyvūs, gali kurti, vadovauti.

Japonai tai vadina „sidabrine ekonomika“ (angl. Silver Economy). Tai nėra žeidžiantis ar diskriminuojantis terminas. Atvirkščiai, jis verčia įtempti ausis ir mokytis iš gerosios patirties.

Per socialinio aktyvumo rėmimą ir sveikos gyvensenos skatinimą japonai užsitikrino ilgiausią gyvenimo trukmę pasaulyje. Taip pat jie ilgiausiai išlieka sveiki.

Valstybės skiriami pinigai – katino ašaros

Pirmasis Trečiojo amžiaus universitetas Lietuvoje įsteigtas 1995 m., o šiandien juos turime jau visose Lietuvos savivaldybėse, kai kuriose – net ne po vieną.

Puiku, kad savivaldybės prie trečiojo amžiaus universitetų veiklos prisideda kaip tik gali – neatlygintinai suteikdamos patalpas, transportą, kitą pagalbą. Bet reikalinga parama valstybės lygmeniu ir vien šiandieninių Neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymo normų nepakanka.

Trečiojo amžiaus universitetai, norėdami gauti finansavimą, turi rengti paraiškas ir dalyvauti įvairių projektų konkursuose.

Nors TAU veikloje dalyvauja per 30 tūkst. senjorų, tačiau valstybė šiandien skiria tik kiek daugiau nei 300 tūkst. eurų visos programos išlaikymui, t. y. 10 eurų senjorui per metus.

Visus likusius finansus universitetai turi užsitikrinti iš kitų šaltinių, nario mokesčio ir pan.

Valstybės skiriama parama yra lašas jūroje. Tad šios paramos padidinimas iki 100 eurų senjorui per metus nebūtų didelė našta šalies biudžetui, o universitetams nemenka paskata plėtoti savo veiklas.

Privalome trečiojo amžiaus universitetams, kaip ir tradicinėms ugdymo įstaigoms, rasti tinkamą valstybės finansavimo modelį. Ir nors dauguma TAU studentų studijuoja sau, savišvietai, dėl socializacijos ir nebebus aktyvūs darbo rinkos dalyviai, bet jie turi tokią pačią teisę mokytis, kaip ir kiti, ir sulaukti atitinkamos valstybės paramos.

Dar 2018 m. dabartiniai valdantieji parengė Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo pataisas, tačiau pritrūko politinės valios jas priimti. Šiandien įstatymą reikia dar labiau tobulinti.

Būtina numatyti techninės pagalbos teikimą ir mokymosi priemonių užtikrinimą bei tiesioginio finansavimo iš valstybės ir savivaldybių biudžetų galimybes. Dabar visa tai iš esmės prieinama tik asmenims, kurie mokosi pagal suaugusiųjų formaliojo švietimo programas suaugusiųjų bendrojo ugdymo mokyklose.

Dėl karantino pasikeitus gyvenimo ritmui, TAU nenutraukė švietėjiškų veiklų, jos vykdomos virtualiai, pasitelkiant įvairias vaizdo konferencijų programas ir socialinius tinklus.

Taigi, turime iš ko pasimokyti aktyvumo ir žingeidumo, tačiau privalome šiam senjorų socialiniam aktyvumui parodyti ir didesnį valstybės dėmesį. ●

Viešasis saugumas – ne vaikų žaidimų aikštelė. Klaidas būtina taisyti

Robert DUCHNEVIČ
LSDP narys

Turbūt visi sutiksime, kad vidaus tarnybos sistemos pareigūnai, tiek policininkai, tiek ugniagesiai gelbėtojai, tiek pasieniečiai, atlieka svarbų vaidmenį, užtikrinant Lietuvos gyventojų saugumą.

Tačiau viešojo saugumo sritį politikai paskutiniu metu paliko nuošaly. Štai būtent dėl per mažo dėmesio buldozeriu prastumtai policijos sistemos reformai, šiandien atbulinę pavarą, matydama padarytas klaidas, bando įjungti Vidaus reikalų ministerija. Tačiau tuo pat metu Vyriausybės kabinetuose nuolat kalbama apie naują pertvarką priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų sistemoje.

Reformos rezultatas – nebėra kam dirbti

Policijos sistemos reforma jau užbaigta. Nors buvusi policijos vadovybė, nepriimdama savo kolegų ir profsąjungų pastabų, ją aršiai gynė, šiandien matome, kad klaidų vis dėl to išvengti nepavyko.

Dar Premjero Sauliaus Skvernelio vadovavimo policijai laikais pradėta reforma buvo orientuota į policijos sistemos optimizavimą. Pertvarkant policijos veiklos modelį ir mažinant pareigūnų skaičių, siekta efektyvumo ir didesnių algų. Tačiau priimtų sprendimų paketas tik nutolino policiją nuo gyventojų ir jų problemų sprendimo.

Teritoriniuose komisariatuose dirbę viešosios ir kriminalinės policijos pareigūnai tapo „universaliais“ policininkais, kuriems visas funkcijas suplakė į vieną krūvą. Žadėta kelti algas, bet koeficientai nesikeitė, tiesiog taikyti priedai.

Pavyzdžiui, tik tarnybą pradėjusiam vidurinės grandies pareigūnui buvo skiriamas priedas, siekiant, kad jo atlyginimas prilygtų dešimtmetį dirbančio kolegos algai. Dėl tokių praktikų suprastėjo mikroklimatas, vyresni kolegos pradėjo nenoriai dalintis savo patirtimi su naujais darbuotojas. Kita vertus, ne visi naujokai užsibūna tarnyboje.

Mano nuomone, vienas blogiausių sprendimų buvo apylinkės inspektoriaus ir nepilnamečių reikalų pareigūno pareigybių panaikinimas.

2016 m., vietoje iki tol veikusių policijos nuovadų, buvo įsteigtos grupės, atsakingos už veiklą paskirtoje teritorijoje. Apylinkės inspektorius pakeitė grupėse dirbantys pareigūnai.

Nors buvusi policijos vadovybė tuomet aiškino, kad grupių vyresniesiems numatytos tos pačios funkcijos, kaip ir apylinkės inspektoriams, tačiau kaip matyti dabar, gyventojams tas naujasis veiklos modelis netapo nei suprantamas, nei priimtinas.

Suprastėjo bendradarbiavimas tarp vietos policijos pareigūnų bei seniūnijų darbuotojų ir pačių gyventojų.

Žmonės ėmė vis dažniau skųstis, kad anksčiau viskas buvo kitaip: apylinkės inspektoriai sugebėdavo išaiškinti įvykius, gyventojai jais pasitikėjo, kreipdavosi tiesiogiai. Patys inspektoriai pažinojo daugelį asmenų, šeimų ir buvo neatsiejama bendruomenės dalis.

O dabar viešoje erdvėje matome vis daugiau pranešimų apie vagystes, kurių policija ištirti nepajėgi.

Pikčiausia tai, kad Policijos departamentas, o ypač tie, kam patikėta komunikacija su visuomene, mojuoja statistiniais duomenimis ir sako, kad

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

jaudintis nėra ko, nusikalstamumas mažėja. Tačiau realybė – kitokia.

Dar 2017 m. policijos vadovybės iniciatyva Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintas naujas bazinis bausmių ir nuobaudų dydis, kuris padidėjo ketvirtadaliu: nuo 37,66 iki 50 eurų. Pažeidėjai irgi skaičiuoja.

Veikos, kurios anksčiau buvo traktuojamos kaip nusikalstamos, dabar tapo administraciniais nusižengimais ir dėl jų nepradedami ikiteisminiai tyrimai. Nusikalstamų veikų sąrašas pagal Baudžiamąjį kodeksą sumažėjo, bet tuo pat metu smarkiai išaugo joms gimineingų administracinių nusižengimų.

Reformos kulminacija – buvusių policijos nuovadų atsisakymas. Policija nuo regionuose esančių gyventojų dar labiau nutolo.

Ilgai laukti nereikėjo, 2019 m. pabaigoje pamatėme, kad, pavyzdžiui, Klaipėdoje, niekas nesusitvarko su grupele siautėjančių nepilnamečių. Naujasis policijos vadovas ėmė kalbėti apie naujų padalinių steigimą, siekiant spręsti kylančias problemas.

Po kurio laiko Mažeikių rajone nušautas policijos pareigūnas. Pradėta kalbėti apie pertvarkas policijos valdymo sistemoje, t. y. apie administracijos optimizavimą ir pareigūnų gražinimą arčiau žmonių.

Tą patį neseniai pareiškė ir vidaus reikalų ministrė.

Iš klaidų nepasimoko

Deja, valdantieji iš klaidų nepasimoko. Vyriausybės kabinetuose jau kurį laiką brandinama nauja pertvarka, kuri šį kartą paliestų ugniagesius gelbėtojus.

Vidaus reikalų ministerijos sudaryta darbo grupė dar praėjusių metų rudenį apsvarstė ir savivaldybių priešgaisrinių tarnybų naikinimo klausimą.

Šiuo metu valstybės priešgaisrines gelbėjimo pajėgas sudaro Valstybinė priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, savivaldybių priešgaisrinės tarnybos, žinybinės priešgaisrinės pajėgos ir savanoriškos ugniagesių organizacijos.

Savivaldybių priešgaisrinės tarnybos buvo įkurtos tam, kad užtikrintų gaisrų gesinimą ir pirminius gelbėjimo darbus nuo didžiųjų miestų ir savivaldybių centrų nutolusiose vietovėse. Šios tarnybos dalyvauja gesinant apie 50 proc. visų šalies gaisrų ir atliekant apie 30 proc. gelbėjimo darbų.

Daugelyje Europos šalių savivaldybių priešgaisrinės tarnybos yra nuolat stiprinamos ir toks modelis pasiteisina. Tačiau Lietuva vis dar išlieka labai centralizuota – visi sprendimai priimami sostinėje.

Valdantieji „valstiečiai“ po Seimo rinkimų patvirtintoje Vyriausybės programoje numatė suteikti daugiau galių vietos savivaldai, didinti gyventojų apsaugą nuo nelaimių, užtikrinti, kad gelbėtojai galėtų pasiekti kiekvieną gyventoją per mažiau nei 15 minučių. Šiandien matome, kad tai buvo tik pažadai.

Valdžios pareiga užtikrinti, kad Lietuvos žmonės jaustųsi saugūs ir kad saugūs jaustųsi tie, kas tuos žmones saugo. Minėtas viešojo sektoriaus mažinimas, vargu, ar padeda tai pasiekti.

Privalėsime ištaisyti dabartinės valdžios klaidas ir stiprinti viešojo saugumo sistemą, kad ji realiai tarnautų Lietuvos žmonėms.

Kaip tai padaryti?

- Atkurti dalį teritorinių policijos padalinių, grąžinant policijos pareigūnus arčiau kiekvieno žmogaus.
- Išsaugoti savivaldybių priešgaisrines tarnybas, užtikrinant nuolatinį ne mažesnį nei dviejų profesionalių ugniagesių budėjimą pamainoje bei sklandų savivaldybių priešgaisrinių tarnybų ir Valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos bendradarbiavimą.
- Gerinti viešojo saugumo sistemos darbuotojų darbo sąlygas, ypatingą dėmesį skiriant pozityvaus mikroklimato užtikrinimui, darbuotojų poreikių analizei ir socialinių garantijų didinimui.
- Skatinti gyventojus tapti policijos rėmėjais, ugniagesiais savanoriais, įsitraukti į nusikalstamumo ir gaisrų prevencijos bei viešosios tvarkos užtikrinimo veiklas. Stiprinti visuomenės švietimą saugaus elgesio klausimais.
- Užtikrinti Bendrojo pagalbos centro ir skubiosios pagalbos tarnybų integralumą, bendros veiklos kokybę, teikiant neatidėliotiną pagalbą gyventojams.
- Didinti valstybės rezervo civilinės saugos priemonių atsargas, geriau pasitelkti ir panaudoti nelaimių atvejais. ●

Valstybė mūsų pinigais maitina privačius fondus – laikas atsitokėti

Pensijų reforma dar tik apšilo kojas, bet jau akivaizdu, kad privatūs pensijų fondai yra maitinami viešaisiais pinigais. Tai didina socialinę nelygybę – mažai uždirbantys žmonės lieka taupymo užnugaryje, o jų mokamais mokesčiais, patenkančiais į valstybės biudžetą, yra papildomos II pakopoje kaupiančiųjų sąskaitos.

Nuo 2019-ųjų sausio 1 d. įsigaliojo nauja pensijų kaupimo sistema, pagal kurią neliko „Sodros“ pervedimų į privačius pensijų fondus, o kaupimo formulės pasikeitė.

>>> Šiuo metu žmonės, kaupiantys senatvei II pakopos pensijų fonduose, tam papildomai skiria numatytą savo pajamų dalį – moka arba 2,1 proc. (iki 2023-iųjų ta dalis turės paaugti iki 3 proc.) arba jau dabar 3 proc.

>>> Pirmiesiems valstybė iš biudžeto prideda 0,6 proc., antriesiems – 1,5 proc. vidutinio šalies darbo užmokesčio lėšų. Jei žmogus apsisprendžia kaupti daugiau nei 3 proc. lėšų nuo savo atlyginimo, už papildomas įmokas jam taikoma dar ir gyventojų pajamų mokesčio lengvata.

Tokiu būdu privatūs pensijų fondai yra maitinami viešaisiais pinigais – lėšos pervedamos į juos iš valstybės biudžeto, o jų dydis priklauso nuo žmogaus pasirinktos mokėjimo schemos.

Nepasiekė tikslo

„Valstybės įmokos į privačius pensijų fondus – ydingas sumanymas“, – neabejoja Seimo narys socialdemokratas Algirdas Sysas. Anot jo, atrodė, kad kaupimas II pakopos pensijų fonduose yra geras, esą, greta „Sodros“ pensijos tos sukauptos lėšos žmonėms bus išsigelbėjimas. Deja, kaip pastebi politikas, tai, kad sukaupti pensijoms papildomų pinigų gali visi, yra mitas.

Jo teigimu, nuo 2019-ųjų pradžios iki šiol dalis pensijų kaupime dalyvavusių žmonių jau sulaukė pensinio amžiaus: jie arba pasiėmė sukauptas lėšas, arba įsigijo anuitetą – sudarė sutartį dėl periodinių išmokų, mokamų visą likusį gyvenimą.

„Paaiškėjo, kad privačiai pensijai sukauptos sumos vidurkis nesiekia nė 3 tūkst. eurų. Taigi, galima kaupti kad ir dar penkiolika metų, pagal mūsų žmonių gaunamas algas suma per tiek laiko nepasieks 10 tūkst. eurų – tokios sumos, kai turi būti įsigyjamas anuitetas“, – pastebi A. Sysas.

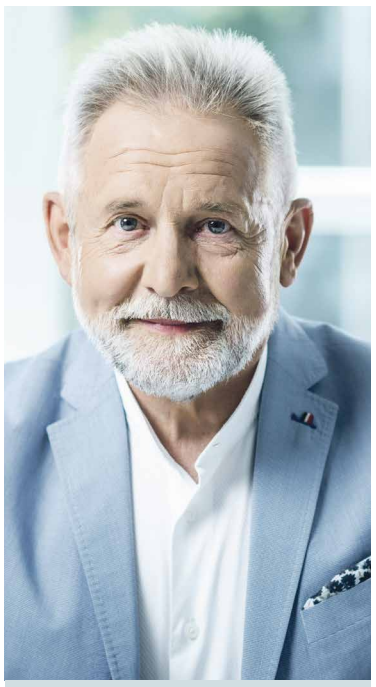

Algirdas SYSAS
Seimo narys

Nereikia painioti viešojo intereso, t. y. valstybinio socialinio draudimo, ir privataus verslo. Privatų kaupimą pensijai reikia palikti privataus asmens sprendimui kaupti iš savo lėšų. Išmokėti privačiai sukauptas lėšas turi ne „Sodra“, o privačios gyvybės draudimo įmonės.

Jo teigimu, kaupimo sistema nepasiekė tikslo ir yra negyvybinga – ji naudinga tik didesnes pajamas gaunantiems žmonės.

„Daugiau uždirbantis žmogus ir taip gali daugiau lėšų atsidėti pensijai, o tie, kurie uždirba mažai, pensijų fonduose nė nedalyvauja – neturi iš ko mokėti papildomų įmokų“, – sako parlamentaras.

Tad kas vyksta? Visi dirbantys žmonės moka didesnius ar mažesnius mokesčius į valstybės biudžetą ir „Sodrai“. Kadangi kaupimas II ar III pakopos pensijų fonduose nėra privalomas, juose dažniausiai dalyvauja tie, kurių algos nėra mažos, ir tie, kurie nesusimąsto apie praradimus.

Taigi, greta į fondą jų sumokamos įmokos yra pervedama lėšų ir iš valstybės biudžeto, kurį pripildo visi dirbantieji. Taip privatūs pensijų fondai yra pamaitinami valstybės, o kartu – ir mažas pajamas gaunančių žmonių pinigais.

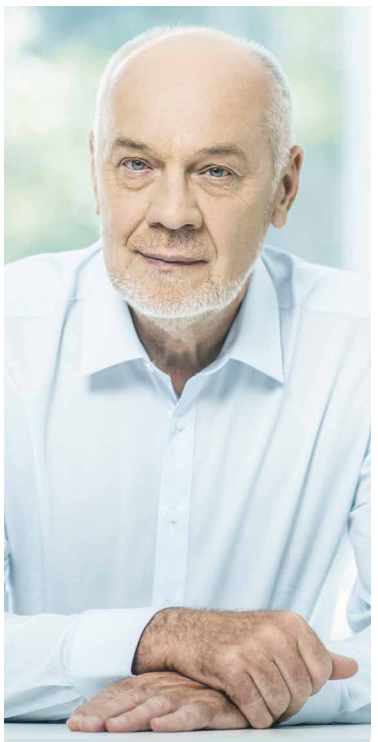

Romas LAZUTKA
Ekonomistas, Vilniaus universiteto profesorius

Valstybė turi sudaryti teisinę galimybę II pakopos pensijų fonduose žmonėms dalyvauti pagal kolektyvines – darbdavių ir profsąjungų – sutartis.

Kadangi Lietuvoje dar nedaug žmonių dalyvauja profsąjungų veikloje, o darbdaviai nesuinteresuoti kurti pensijų fondus, valstybė turi pagelbėti – sudaryti žmonėms galimybę registruotis tam tikroje agentūroje, pavyzdžiui, „Sodroje“, kuri atstovautų dirbančiuosius, pasirašant sutartis su pensijų fondų valdytojais.

Kitose šalyse yra darbuotojų atstovų – patikėtinių tarybos, kurios rūpinasi pinigų investavimu. Jos parenka, kas valdys pinigus – dažniausiai įkuria pelno nesiekiančias organizacijas.

Pasak ekonomisto, profesoriaus Romo Lazutkos, biudžeto lėšų pervedimas į privačius pensijų fondus yra neteisingas tų žmonių, kurie dėl lėšų stygiaus nedalyvauja kaupime, atžvilgiu.

Vaidas NAVICKAS
Ekonomistas

Mokestinės lengvatos, kurios teikiamos kaupiantiems III pakopos pensijų fonduose, padeda didžiausias pajamas gaunantiems žmonėms – gaunantys kuklias pajamas neturi iš ko taupyti III pakopos pensijų fonduose. Verta atsisakyti mokestinių lengvatų, kurios teikiamos III pakopos pensijų fondų dalyviams. Šie žmonės tegu taupo pensijai privačiuose fonduose savarankiškai.

„Žmonėms, kurie pensijai kaupia tik „Sodroje“, valstybė nepadeda. Ir tai yra neteisinga“, – sako jis.

Neteisinga ir tai, kad dažniausiai dėl mažų algų darbuotojai neįstengia dalyvauti kaupime, o didelę algą gaunantys specialistai ir vadovai tai daro, ir jiems primokama iš tų pinigų, kuriuos į valstybės biudžetą mokesčių pavidalu sumoka jų pavaldiniai ar net dabartiniai skurstantys pensininkai. Nes ir jie moka PVM bei akcizus į biudžetą.

Kaupia, bet nežino

„Sodros“ duomenimis, pensijų kaupimo sutartis yra sudarę apie 1,373 mln. žmonių. Iš jų 199 tūkst. yra sustabdę kaupimą, o pinigus palikę pensijų fonduose. Tai reiškia, kad jie yra pensijų kaupimo dalyviai, tik šiuo metu aktyviai lėšų nepervedinėja.

Balandžio mėnesį aktyviai įmokas pervedinėjo 715 tūkst. gyventojų – kiti tuo metu galbūt neturėjo darbo pajamų, galbūt buvo išvykę dirbti į užsienį arba yra savarankiškai dirbantys ir įmokas susimokės tik kitąmet.

„Į privačius pensijų fondus kaip valstybės dalis per metus išteka apie 200 mln. eurų. Jeigu šie milijonai būtų skirti ne fondams pamaitinti, bet bazinei pensijai padidinti, kiekvienas pensininkas per mėnesį gautų 30-čia eurų daugiau“, – pastebi A. Sysas.

Be to, anot pašnekovo, asmenys, kurie nėra sulaukę 40 metų, yra automatiškai įtraukiami į pensijų kaupimo sistemą.

Mat pagal galiojančius teisės aktus, gyventojai, kurie iki liepos mėn. nebuvo sudarę kaupimo sutarčių ir nepateikė prašymo kaupime nedalyvauti, tapo pensijų kaupimo sistemos dalyviais „Sodros“ parinktoje bendrovėje ir pradėjo mokėti įmokas.

„Jie turėjo teisę atsisakyti kaupimo, bet realiai dalis jų nė nežinojo, kad jau kaupia“, – sako A. Sysas.

Negali pasitraukti

Pasak A. Syso, nėra gerai ir tai, kad pensijų fonduose sukaupti pinigai yra nepajudinami.

Pavyzdžiui, Estijoje prieš metus partijos sutarė, kad nuo 2021-ųjų žmonės galės bet kada pasitraukti iš pensijų fondų ir pasiimti juose sukauptus pinigus. Tam, kad nekiltų griūtis, buvo numatytas pereinamasis laikotarpis ir sąlyga, kad, atsiėmus pinigus, teks sumokėti gyventojų pajamų mokestį.

„Išties gyvenime būna situacijų, kai žmonėms prireikia pinigų. Tad kodėl jie negali turėti galimybės pasinaudoti tuo, ką sutaupė? Juk 2-3 tūkst. eurų dydžio išmoka po daugybės metų žmogaus nuo nepritekliaus neišgelbės. Reikia ir pas mus sudaryti galimybę žmonėms pasitraukti iš privačių pensijų fondų“, – sako parlamentaras.

Įžvelgia neteisingumą

R. Lazutka įžvelgia ir kitą bėdą – valstybės paramos perdavimą tiems, kam jos nė nereikia.

Žmonės, kurie nesukaups pakankamai lėšų anuitetui įsigyti, sulaukę pensinio amžiaus, iš fondo jas atsiims kaip vienkartinę išmoką. O tai reiškia, kad kartu jie pasiims ir valstybės sumokėtą dalį.

„Mirties atveju pagal galiojančius įstatymus visi tie pinigai būtų paveldėti. Vadinasi, ir valstybės įmokas į pensijų fondo sąskaitą paveldės artimieji, kurie nėra pensininkai ir kuriems galbūt nė nereikalinga valstybės parama“, – sako ekonomistas.

Taip, anot R. Lazutkos, neva pensijų tikslui skiriamos valstybės lėšos praplaukia pro šalį – yra iššvaistomos.

Jo teigimu, kitose šalyse valstybė finansiškai nedalyvauja privačiame pensijų kaupime. Žmonėms, kurie dirba ir papildomai taupo savo pensijai, dalį lėšų skiria darbdaviai. Tokie pensijų kaupimo fondai yra kitokio pobūdžio – juose dalyvauja arba darbo kolektyvai, arba tam tikros pramonės šakos įmonėse dirbantys žmonės.

„Socialiniai partneriai – darbdaviai ir profsąjungos – paprastai susitaria, kokią dalį atlyginimo įmonė įdės į darbuotojų pensijų fondą“, – sako R. Lazutka.

Pasenęs pavyzdys

Lietuva yra viena iš nedaugelio šalių, kuriose į privačius pensijų fondus mokama iš valstybės biudžeto.

Anot profesoriaus, pensijų fondai Rytų Europos šalyse buvo kuriami pagal Lotynų Amerikos šalių pavyzdį.

„Tačiau vėliau paaiškėjo, kad tokie pensijų fondai, į kuriuos lėšas perveda valstybė, yra neefektyvūs. Lenkija, Vengrija, Čekija, kurios pirmosios įsteigė tokius fondus Rytų Europoje, šią sistemą jau išmontavo. Dabar tai daro Estija, tad nėra ko laukti ir Lietuvai“, – sako R. Lazutka.

Kita bėda, anot profesoriaus, yra ta, kad žmonės, dalyvaujantys kaupime, dažniausiai nėra susipažinę su finansų rinkomis, o juos konsultuoja tie, kurie parduoda paslaugą – fondus valdančios antrinės bankų įmonės.

Per krizę jų investuotos lėšos nuvertėjo, tačiau patys fondai dėl to nieko neprarado. Jie pasiima sau administravimo mokestį ir niekuo nerizikuoja.

„Socialdemokrato“ redakcija

Giedrius Drukteinis: į „gerovės pavieniui niekas iš mūsų nenueis

Žinomas etiketo, viešųjų ryšių specialistas, TV laidų vedėjas, publicistas, filosofas, rašytojas Giedrius Drukteinis šou verslą ir kitą savo plačią visuomeninę veiklą nusprendė keisti į politiką: tapo Socialdemokratų partijos, kurios senbuvis yra ir jo tėvas, nariu ir dalyvaus rudenį vyksiančiuose rinkimuose į Seimą Karšuvos vienmandatėje rinkimų apygardoje.

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

Giedrius sako, kad būtent dabar jis subrendo politikai ir pažymi, „kad kiekvieno aktyvaus ir veiklaus žmogaus gyvenime anksčiau ar vėliau ateina tas laikas, kai pajauti turįs pareigą grąžinti visuomenei tai, ką ji yra į tave investavusi“.

Dalyvauti rinkimuose kartu su socialdemokratais Giedrius pasirinko dėl ideologinių nuostatų: anot žinomo rašytojo ir visuomenininko, „nėra pasaulyje žmogiškesnės ideologijos nei socialdemokratija – empatijos ir rūpesčio kitais ideologija“.

Apie politikos dėsnius ir principus, valstybės sampratą ir koncepcijas, jos reikšmę žmogaus gyvenime, XXI a. valstybingumo paradigmą ir kitus svarbius šalies politinio, ekonominio ir socialinio gyvenimo aspektus pokalbyje su G. Drukteiniu.

- Kas gyvenime nutinka, kad nemažai pasiekęs įvairiose srityse žinomas visuomenės veikėjas, žurnalistas, rašytojas pasuka į politiką?

- Pastaruoju metu girdžiu šitą klausimą itin dažnai, ypač jo ekstremalias formas – „tu ką, išprotėjai?“, „kam tau to reikia?“, „tu tikrai nori į tą beprotnamį?“ – visa tai tik įrodo, kokia diskredituota ir devalvuota šiandien Lietuvoje yra politiko profesija ar veikla. Juoba kad kalbama ne apie kažkokias abstrakcijas, tokias kaip tarnystė Dievui ar velniui, pasirinkimas tarp gėrio ir blogio, doros ir nuodėmės. Kalbama apie politiką – apie tai, kas įmanoma!

Taip pat esu girdėjęs daugybę politikų atsakinėjant į šitą klausimą, tačiau nė vienas iš tų atsakymų, nuo metafiziškojo „Apvaizda pašaukė“ iki proziškojo „darbo reikia“, man nepatiko ir netapo nuoroda į mano paties motyvacijos paaiškinimą.

Dažniausiai politikai į šį klausimą mėgsta atsakyti banaliuoju ir lėkštu „reikia padėti Lietuvai“, nors į liaudišką pasiūlymą padėti Lietuvai susilaukiant 12 vaikų, įsteigiant savo įmonę ir sukuriant bent tris naujas darbo vietas, beigi dorai sumokant mokesčius ar pasodinant 100 ąžuoliukų, kaip paprastai, atsako mykimu ir miglotais paaiškinimais, kodėl būtent to ir negali padaryti.

> **Kad ir kaip bepažvelgsi, bet nėra pasaulyje žmogiškesnės ideologijos nei socialdemokratija – empatijos ir rūpesčio kitais ideologija.**

Tačiau spėju, kad tokį mano apsisprendimą lėmė amžius ir branda. Nes manau, kad kiekvieno aktyvaus ir veiklaus žmogaus gyvenime anksčiau ar vėliau ateina tas laikas, kai pajauti turįs pareigą grąžinti visuomenei tai, ką ji yra į tave investavusi.

Juoba kad sukaupta patirtis tiktai paaiškina pasaulį, o visa žmogaus veiklos esmė yra ta, kad jis ne tik išmoktų pažinti, bet ir sugebėtų pasaulį pertvarkyti savaip. Geriau. Išmintingiau. Teisingiau.

Be to, kad ir ką mes bedarytumėme, kaip rašė vienas rašytojas, „visi mes pradedame sau, bet visada baigiame kitiems“.

Kaip kadaise Aristotelis, taip ir aš „sulaukiau tokio amžiaus, kai jau visi pasaulio vaikai yra mano vaikai“. Aš pradėjau didžiuotis ne tomis knygomis, kurias parašiau, o tomis, kurias perskaičiau. Mane sukrėtė kitų žmonių kančios, kurių prisižiūrėjau iki soties, mane įkvėpė didžių žmonių pavyzdžiai.

Galų gale, visuomenės problemos tapo mano problemomis, o mano gyvenimas tapo šalies nuosavybe.

Taip manančių žmonių Lietuvoje yra daug. Mums belieka tik susivienyti. Daug rankų didelę naštą pakelia. Nes į „gerovės valstybę“ pavieniui niekas iš mūsų nenueis.

- Anksčiau konsultavote politines partijas, dabar gi pats, tapęs socialdemokratų kandidatu, tapote ir politiku. Ką tokio svarbiausio reikia žinoti ir kuo vadovautis, einant į politiką?

- Politikos naujokui, bent jau pradžiai, užtenka žinoti tris dialektikos dėsnius – visų filosofijos mokslų pagrindą.

> **Didžiausia politiko motyvacija – jo aistra. Didžiausias politiko priešas – jo paties abejingumas.**

Pirmas – „viskas yra judėjimas“, t. y. politika, kaip ir širdies plakimas, yra nenutrūkstamas procesas, ir neveltui sakoma, kad „rinkimai prasideda tą pačią akimirką, kai tik jie baigiasi“.

Patys matote begales politikų, išnykusių visuomenės paraštėse dėl to, kad aptingo, susireikšmino, užmigo ant laurų, visais atvejais – liovėsi judėję. Didžiausia politiko motyvacija – jo aistra. Didžiausias politiko priešas – jo paties abejingumas.

Antras – „viskas yra priešybių kova“. Politikas savo prigimtimi yra sukurtas kovai – naikinti tai, kas yra sena ir bloga, ir statyti nauja bei gera, todėl kiekvienas politikas yra gyvas tol, kol egzistuoja problemos.

Galų gale, net pagal klasikinį Marksо apibrėžimą, „darbas yra pasipriešinimo nugalėjimas“, tad štai ir paaiškinimas, ką tokio politikas per dienas „dirba“!

Trečias – „kiekybė visada pereina į kokybę“. Anksčiau ar vėliau bet kuris politikas supranta, kad jo isterika, blaškymasis, riaumojimas, pro kraštus trykštanti energija, ilgi straipsniai ir kalbos yra visiški niekai, palyginti su laiku ir vietoje ištartu šmaikščiu sąmoju, teze, žvilgsniu, šypsena ar rankos paspaudimu. Tikroji galia ir tikroji valdžia yra visada tylios.

O visa kita – įvaizdis, laikysena, apranga, retorika ir pan. ateina su laiku, šiek tiek vėliau.

- Kodėl vis dėlto pasirinkote socialdemokratus – kokie svarbiausi bendri taškai būtent su šia partija?

- Kad ir kaip bepažvelgsi, bet nėra pasaulyje žmogiškesnės ideologijos nei socialdemokratija –empatijos ir rūpesčio kitais ideologija.

Gali skambėti pretenzingai, bet manau, kad kaip pasaulėžiūra ji atsirado kur kas anksčiau nei klasikinė socialdemokratija XIX amžiuje, ir dar anksčiau nei pati krikščionybė.

Nes socialdemokratija kaip požiūris atsirado tada, kai mūsų protėviai, išmintingi žmonės suvokė, kad kitiems žmonėms reikia padėti, o nacijos ir valstybės didybę pademonstruoja ne raumenys ar iškovotų olimpinių medalių kiekis, o tai, kiek jos sugeba pasirūpinti savo silpniausiais žmonėmis.

Nes, kad ir koks smarkus ar jaunatviškas savo kalbomis ir poelgiais atrodytų liberalas bei konservatorius, jis vis tiek anksčiau ar vėliau neišvengiamai pasens ir taps tokiu, kuriuo reikės pasirūpinti. Ir juo pasirūpinsime mes – nacija, visuomenė, valstybė.

- Sakote, kad tikite valstybės reikšme žmonių gyvenime – kokia ta reikšmė?

- Prieš atsakant į šitą klausimą, pabandykime įvertinti, kas išvis yra ta „valstybė“ ir kaip mes ją suprantame.

Istoriškai egzistavo keturios pagrindinės valstybės sampratos ir koncepcijos. Prisiminkite patys iš istorijos.

Pirmiausia, seniausia – „antikinė valstybė“, kuri buvo represinis aparatas socialinei hierarchijai, t. y. tuometiniam stabilumo garantui, užtikrinti. Socialinis stabilumas tais laikais buvo suprantamas, kaip būtinybė kultūrai ir ekonomikai plėtoti. Dėl to ir represijos ar „tvirta ranka“ mums labai patinka. Lietuviai myli policininkus ir jėgos struktūras.

Antikinės kultūros stilistika mums gal ir nelabai prie širdies, nes meno grožį mes tradiciškai matome konflikte, kančiose ir praradime – fizinėje kovoje prieš sistemą, prieš svetimas kultūras, vertybes ir t. t.

Apgriuvę dvarų pastatai mūsų gamtos peizaže – geriausias to įrodymas. Mūsų nacionalinis herojus Tadas Blinda juk aiškiai sakė: „Verčiau vieną dieną karaliauti nei visą amžių vergauti. Sudeginkime tai, ką pastatė kiti“.

Antra samprata – „viduramžiška valstybė“. Istoriškai tai – fizinės galios centras. Akivaizdu, kad ir tai mums labai prie širdies: daugelis turime pasikabinę ant sienos iliustracijas su XV amžiaus Lietuvos valstybės „nuo jūrų iki jūrų“ kontūru, statome paminklus viduramžių karžygiams, galų gale, būtent to periodo „praeitis“, kaip stiprybės ir įkvėpimo šaltinis, minima mūsų valstybės himne.

Mums tas istorijos tarpsnis labai patinka, kaip patinka ir dabartiniai mūsų krepšininkai, įkūnijantys praeities karžygius, pakartojantys Žalgirio mūšio triumfą.

Tiesa, visi tie pojūčiai tuo pat metu mums įvarinėja lengvą nepilnavertiškumo kompleksą, suvokiant, kad tų turėtų žemių bent jau artimiausiu metu niekaip neatkovosime, o dabar daugeliu parametrų esame prilyginti latviams ir estams, kurie tada net savo valstybių neturėjo. Todėl ir krepšinio varžybas jiems pralaimėti prilygsta nacionalinei tragedijai.

> **Kova tarp Gėrio ir Blogio yra bažnyčios, bet toli gražu ne valstybės prerogatyva. O štai kova tarp Chaoso ir Tvarkos ir yra valdžios paskirtis.**

Mes taip pat paslapčia suvokiame, kad tuo periodu neturėjome savo rašto, patys ištirpdavome kitų šalių kultūrose, retas tų paminkluose įamžintų nusipelnusių kunigaikščių išvis lietuviškai kalbėti mokėjo, tačiau jie mums patinka už tai, kad buvo stiprūs.

Be to, būtina paminėti vieną iš pirmo žvilgsnio nežymų, bet labai svarbų psichologinį to meto aspektą, labai išbujojusį ir gajų šiais laikais – amžiną gyvenimą, kurio siekiamybė galutinai sujaukė mūsų šiandieninę gyvenseną.

Prieš 200 metų atsirado trečias – „nacionalinis-teritorinis“ valstybės suvokimas: sistema etninio identiteto teritorijai apibrėžti. Tada jau pasidarė aišku, kurį konkrečiai „Nemuno vingį“ ir kokios išvaizdos „lietuvaitę“ mes giname ar puoselėjame.

Šis trečiasis variantas padėjo mums susiformuoti kaip tautai ir nacijai, nors per jį galutinai paaiškėjo, kad iš esmės mūsų valstybė jau niekada nebebus tokia stipri ir įtakinga kaip praeityje, kad ir kaip mums to norėtųsi šiandien.

Todėl, kai Europa mums pasiūlė ketvirtąją, t. y. „europietiškosios valstybės“, sampratą – idėjų ir vertybių rinkinį, nepriklausomą nuo fizinių valstybės sienų ar gyventojų etniškumo, jai mūsų galvose teko kovoti su mažiausiai dviem praeities „valstybingumo“ sampratomis, dominuojančiomis mūsų pasaulėžiūroje.

Manau, kad istoriškai ir logiškai mums naudingiausia būti būtent „europietiška valstybe“, ir sektinas tokios sampratos pavyzdys yra Vokietija. Kad ir kiek tuos vokiečius bekapojome, bombardavome ar ginėme iš jų namų, vis tiek jie gyvena geriau už mus ir apmoka tų pačių savo buvusių namų remontą bei mūsų sąskaitas restorane.

Kitas gražus „europietiškos valstybės“ pavyzdys – žydai, kurie neturėjo savo „nacionalinės-etninės“ teritorijos net 18 amžių, tačiau vis tiek dominavo pasaulio versle, kultūroje, politikoje ir technologijose. Tuomi ir įrodydami, kad didžiausia žmogaus galia glūdi ne jo raumenyse, o tarp ausų.

Ir „valstybė“ yra viso labo tik teisingas požiūris. Nes svarbiausia ne „Nemuno vingis“, o tai, kuo tikima, rymant prie to „Nemuno vingio“.

Štai čia ir slypi atsakymas apie valstybės reikšmę mūsų gyvenimui. Žmogui reikalingas tikėjimas – kad ir kaip jį besuprastumėme. Nes, kai nebelie-

valstybę”

ka nacionalinės idėjos, belieka pats baisiausias žmogiškumo priešas – vartotojiškumas. Būtent jis stabdo mūsų, kaip nacijos, evoliuciją, būtent jis privers mus savęs paklausti, o ką aš čia toje Lietuvoje turiu ginti?

Sakoma, kad viltis – kvailių motina. Bet tikėjimo trūkumas – visų nelaimių pradžia. Todėl politiko ir visos valstybės paskirtis – nurodyti kelią ir idealus, kuriais mes galime tikėti, kuriuos mes galime ginti.

- Daug kas tikėjo, kad viską į vietas sudėlios laisvoji rinka. Kodėl gi ji neišsprendė žmonių problemų?

- Dėl dviejų priežasčių. Pirma, kaip parodė pastaroji pandemija, laisvoji rinka yra bejėgė prieš didelio masto iššūkius, tokius kaip karai, stichinės nelaimės ar virusai. Akivaizdu, kad tik visuomenės susitelkimas ir valstybės galia teisėgali spręsti tokio lygio uždavinius.

Antra, nors ideologiniu požiūriu, žmonių tikėjimas laisva rinka nebuvo toks jau neteisingas ar absurdiškas, o aš irgi manau, kad kiekvieno žmogaus viduje slypi branduolinis sprogimas, kurį tinkamai išlaisvinus, galima kalnus nuversti, vis dėlto laisvojoje rinkoje žmoniškumui yra mažai vietos, nes joje veikia tik geležiniai ekonominės raidos dėsniai. O logika ir matematika, deja, yra bejausmės.

Taip, mes turime dosnių filantropų, ir žmonija yra jiems dėkinga, tačiau visas laisvosios rinkos gėris yra pagrįstas tik subjektyvumu, nuotaika, tik asmeniniu pasiryžimu būti „geru žmogumi“, o tai, deja, laikina.

> **Ir „valstybė” yra viso labo tik teisingas požiūris. Nes svarbiausia ne „Nemuno vingis”, o tai, kuo tikima, rymant prie to „Nemuno vingio”. [...] Todėl politiko ir visos valstybės paskirtis – nurodyti kelią ir idealus, kuriais mes galime tikėti, kuriuos mes galime ginti.**

- Vis dėlto dabar matome ir kito kraštutinumo apraiškas – valdžios diktatą. Kaip rasti tą balansą, kad išliktų žmonių pasitikėjimas valdžia?

- Bet kurios valdžios paskirtis bet kuriuo istorijos tarpsniu bet kurioje valstybėje visada buvo vienas – ne pagerinti žmonių gyvenimą, kaip daug kas mano, ar norėtų manyti, bet užtikrinti stabilumą ir užkirsti kelią anarchijai.

Kova tarp Gėrio ir Blogio yra bažnyčios, bet toli gražu ne valstybės prerogatyva. O štai kova tarp Chaoso ir Tvarkos ir yra valdžios paskirtis.

> **Žmogui reikalingas tikėjimas – kad ir kaip jį besuprastumėme. Nes, kai nebelieka nacionalinės idėjos, belieka pats baisiausias žmogiškumo priešas – vartotojiškumas. Būtent jis stabdo mūsų, kaip nacijos, evoliuciją, būtent jis privers mus savęs paklausti, o ką aš čia toje Lietuvoje turiu ginti?**

Valdžios tikslas – užtikrinti, kad Saulė rytoj patekėtų ir šviesoforai veiktų, o kyšininkai, vagys ir pedofilai nerimautų darydami savo iškadas, žinodami, kad juos seka neblėstanti „ugninė akis”. O į etines tų procesų prasmes lai gilinasi dvasininkai ir filosofai.

Visiems mums ramiau, kai žinome, kad kažkas budi, kai mes miegame.

O mums belieka tik pasinaudoti tuo valdžios užtikrinamu stabilumu ir patiems kurti savo ateitį, užuot laukus pažadų ir malonių, kad tą ateitį kažkas sukurs už mus ir mums.

- Sprendžiant iš knygų ir publikacijų daug domitės ir kitų šalių politika, kultūra, istorija. Kiek svarbu mūsų žmonėms, kad Lietuva liktų atvira valstybe?

- Manau, svarbu yra tai, kad kiekvienas mūsų suvoktų tą XXI amžiaus valstybingumo paradigmą – „Lietuva yra ten, kur esu aš”.

Dirbant užsienyje man daug kartų tekdavo būti pirmuoju kitataučių išvystu lietuviu ir nuolat girdėti klausimą, ar ir visi kiti lietuviai yra tokie pat smarkūs, protingi, padorūs ir, neneikime, dailiai nuaugę, kaip aš?

Į tai visada atsakydavau, kad aš esu pati žemiausia rūšis, nes visi likę lietuviai yra dar padoresni ir protingesni už mane. Melavau ir nesijaučiau gerai dėl to, kad meluoju... Bet jaučiausi gerai, žinodamas, kad aš, toks geras, doras ir dailus, tinkamai atstovauju Lietuvą, o kiti lietuviai anksčiau ar vėliau pradės tai daryti dar geriau už mane.

- Tavo tėvas socialdemokratas, kuriam visuomet buvo artima kairioji ideologija. Vis dėlto vienmandatę rinkimų apygardą rinkaisi ne tėviškę ir ne gyvenamąją vietą, kaip daro daugelis kitų kandidatų. Kodėl?

- Gimiau ir užaugau Vilniuje, bet manau, kad tas mūsų kosmopolitiškiausias šalies miestas priklauso visam pasauliui ir yra visų Lietuvos žmonių tėviškė. O Jurbarkas ir Karšuvos apygarda mano gyvenime atsirado per Meilę.

Mano žmonos mama, mano uošvė yra kilusi iš Jurbarko, kur jos giminė yra išlaikiusi didelę sodybą – joje praleidau 20 pastarųjų vasarų. Neišvengiamai ir suaugau su tomis vietomis. Myliu tą kraštą ir tuos žmones, pažįstu juos ir suprantu jų godas bei viltis. Atvirai sakant, manau, kad ir savo senatvę pasitiksiu būtent ten, Jurbarke. ●

Galimybės mokytis senjorams – realios ar fiktyvios?

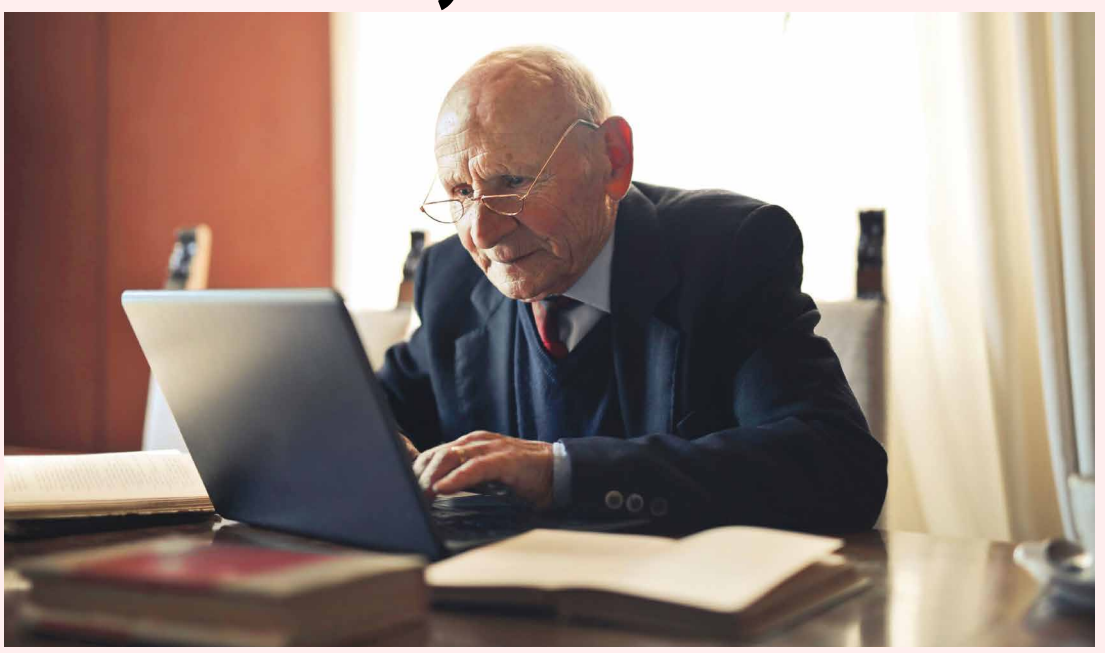

Mokymasis visą gyvenimą yra vienas svarbiausių švietimo ir mokymosi principų. Visuotinai pripažįstama, kad galimybės mokytis ir tobulėti turi būti užtikrintos tiek kiekvienam vaikui, jaunuoliui ir suaugusiam, tiek kiekvienam garbaus amžiaus žmogui. Tačiau ar mokymasis visą gyvenimą iš tikrųjų yra prieinamas Lietuvos senjorams? Kokiomis konkrečiomis priemonėmis galima būtų padidinti tokio mokymosi prieinamumą?

Nacionalinio švietimo NVO tinklo ekspertai sako: „Mokymasis vyresniame amžiuje yra ypač svarbus gyventojų sveikatai ir socialinei integracijai. Nepaisant to, statistika atskleidžia, kad Lietuvoje mokosi mažiau nei 1 proc. 65 metų sulaukusių asmenų. Be to, mūsų šalyje vis dar trūksta aiškios vyresniųjų suaugusiųjų švietimo strategijos“.

Toks menkas senjorų dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą programose gali būti paaiškintas mažiausiai dviem priežastimis.

Pirma, nepakankamas valstybės dėmesys šiam klausimui – įsišaknijęs ir socialiai žalingas požiūris, kad senjorų mokymasis nesukuria pridėtinės vertės. Antra, nuo mokymosi senjorus atbaido ir diskriminacija amžiaus pagrindu, kuri verčia jaustis visuomenės išlaikytiniais, o ne visaverčiais jos nariais.

Atvira diskusija

Šių metų liepos mėnesį Seimo narė Raminta Popovienė apie mokymosi visą gyvenimą prieinamumą garbaus amžiaus žmonėms diskutavo su mokytoju dirbusiu senjoru Emiliu Misiuliu ir Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto rektore Zita Žebrauskiene.

Kaip ir daugelyje kitų sričių, taip ir švietimo srityje senjorai susiduria su diskriminacija amžiaus pagrindu.

E. Misiulis pasidalina savo patirtimi ir sako, kad sulaukus pensinio amžiaus, pradedi vis mažiau jaustis reikalingu.

Buvusiam mokytojui antrina Z. Žebrauskienė, akcentuodama, kad senjorų įvaizdis viešojoje erdvėje dažnai yra neigiamas, senjorai vaizduojami „užguiti, apgauti, sulinkę“.

Nors iš tikrųjų gali būti visiškai kitaip – senjorai gali gyventi laimingą visavertį gyvenimą ir toliau būti naudingi Lietuvai.

Universiteto vadovei pritarė E. Misiulis. Anot jo, labai laiku susiformavo Medardo Čoboto universitetas, kuris padėjo Lietuvoje daugeliui žmonių toliau tęsti savęs tobulinimą.

R. Popovienė atkreipė dėmesį, kad lyginant su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis, Lietuva smarkiai atsilieka, užtikrinant galimybes senjorams dalyvauti trečiojo amžiaus universitetų veiklose. O tai labai svarbu, nes mūsų visuomenė sensta.

Kaip pastebi Z. Žebrauskienė, jau dabar penktadalis mūsų visuomenės narių yra virš 65 metų. Skaičiuojama, kad 2070 m. tokių žmonių bus 44 proc.

Nuo kalbų – prie veiksmingų priemonių

Nacionalinio švietimo NVO tinklo ekspertų nuomone, valstybė turi daugiau investuoti į neformaliojo suaugusiųjų švietimo organizacijų gebėjimų stiprinimą. Nacionaliniu lygmeniu neformaliojo suaugusiųjų švietimo sistema vystosi netolygiai, koordinatoriams trūksta veiklos gairių, nėra proaktyvaus veikimo.

Planuojant Europos Sąjungos fondų investicijas, būtina numatyti atskirą priemonę, kuri būtų skirta išimtinai neformaliojo visų suaugusiųjų mokymosi galimybių plėtrai.

Ekspertai pabrėžia, kad reikėtų atsisakyti diskriminacinio pobūdžio mechaninio priemonių skaidymo, dėl kurio 65+ gyventojų grupė liko Europos Sąjungos fondų lėšomis vykdomų projektų paribiuose.

Nacionalinio švietimo NVO tinklo ekspertai taip pat akcentuoja, kad visais neformaliojo suaugusiųjų švietimo lygmenimis turi būti skatinama valstybės, savivaldos institucijų ir nevyriausybinių organizacijų partnerystė.

Įgyvendinant šią rekomendaciją, būtina spręsti abipusio pasitikėjimo trūkumo klausimą. Minėta partnerystė galėtų būti kuriama palengva, vykdant bandomuosius projektus ir reguliariai įvertinant pasiektą pažangą.

Tvarus pagrindas valstybės gerovei

Anot Z. Žebrauskienės, kiekvienam žmogui yra svarbūs trys dalykai, kuriais turi būti grindžiamas ir mokymasis visą gyvenimą: pirma, kiekvienas žmogus turi būti pastebėtas ir priimtas toks, koks yra; antra, jis turi būti išgirstas ir išklausytas; trečia, pats svarbiausias poreikis – kiekvienas nori būti mylimas ir reikalingas.

Tik užtikrinus šiuos pamatinius poreikius, įveikus diskriminaciją amžiaus pagrindu ir švietimui skyrus deramą dėmesį ir tinkamą finansavimą, galima kloti išties tvarų pagrindą valstybės gerovei. ●

„Socialdemokrato“ redakcija

Lietuvos socialdemokratų partijos siūlomi sprendimai

Mokymosi visą gyvenimą čekių sistemos diegimas. Ši tvarka leis didelei visuomenės daliai gauti tikslinę finansinę paramą mokymuisi ir savo nuožiūra ją panaudoti profesinių kompetencijų įgijimui, tobulinimui, užsienio kalbų mokymuisi ir kt. Mokymosi čekių sistema, kaip rodo pažangių valstybių (pvz., Vokietijos, Danijos, Prancūzijos) patirtis, yra vienas efektyviausių būdų siekti veiksmingo suaugusiųjų mokymosi, užtikrinti skaidrų lėšų panaudojimą.

Stiprindami institucinę suaugusiųjų mokymosi bazę, taip pat numatome sistemingai remti trečiojo amžiaus universitetus bei nevyriausybinį sektorių, skatinti savivaldybes prisidėti prie suaugusiųjų mokymosi. Taip pat peržiūrėsime bendrojo ugdymo programas, akcentuojant mokėjimo mokytis kompetencijos svarbą. Daugiau mokytojų turės galimybę įgyti suaugusiųjų mokytojų – andragogų kompetencijas.

Aktyviųjų darbo rinkos priemonių taikymas. Mokymąsi visą gyvenimą turime padaryti labiau prieinamą ir į jį įtraukti socialines grupes, kurios šiomis programomis naudojasi mažai. Svarbu mokymosi visą gyvenimą procesą tobulinti, populiarinti ir padaryti prieinamą kiekvienam Lietuvos gyventojui.

Taip pat sieksime Lietuvoje įdiegti masinius atviruosius internetinius kursus. Be to, reikia užtikrinti, kad mokymai atitiktų darbo rinkos poreikius. Tam reikia skatinti bendradarbiavimą tarp vietinių užimtumo tarnybų, darbdavių ir profesinių sąjungų. Taip pat turėtų būti didinama parama nekvalifikuotų arba žemos kvalifikacijos suaugusiųjų kvalifikacijai kelti arba keisti, tai darant ne tik neturint darbo, bet ir aktyviai dirbant.

Ūkininkai padės įveikti ekologinę krizę

Juozas OLEKAS
Europos Parlamento narys

Lietuvai skubiai reikia naujo tvaraus ekonomikos modelio, kuris sąlygotų socialinę ir šalies ūkio pažangą, taip pat pažangą aplinkos apsaugos srityje bei prisidėtų visų piliečių gerovės augimo.

Kovoje su socialine, ekonomine ir ekologine krizėmis negalime palikti nei vieno piliečio užnugaryje.

Viena opiausių problemų, su kuria dabar susiduriame – klimato kaita. Ją ypač jaučia ūkininkai.

2018 m. Lietuvos ūkininkai patyrė daugiau nei 90 milijonų eurų vertės nuostolių dėl klimato kaitos sukeltų gamtos reiškinių.

Mokslininkai teigia, kad Lietuva yra labiausiai klimato kaitos paveikta šalis Europoje. Nors 2019 m. Europos Parlamente paskelbėme nepaprastąją klimato padėtį visoje Europos Sąjungoje (ES), to negana – ryžtingi veiksmai reikalingi ir iš Lietuvos valdančiųjų, t. y. turime tapti lyderiais, įgyvendinant Europos žaliąjį kursą.

2018 m. Lietuvos ūkininkai patyrė daugiau nei
90 mln. €
vertės nuostolių dėl klimato kaitos sukeltų gamtos reiškinių.

Pereinant prie naujos aplinkos apsaugos politikos, ypač svarbu užtikrinti teisingumą. Turime apsaugoti pažeidžiamiausius visuomenės narius, kurie nuo klimato kaitos padarinių jau dabar kenčia labiausiai. O kovodami su klimato kaita, turime stengtis nesukurti dar vienos nelygybės.

Mūsų ūkininkai gali pasiūlyti ilgalaikius sprendimus klimato kaitos padarinių švelninimui – čia ypatingai svarbūs tvarus ūkininkavimas ir miškininkystė.

Turime remti mokslinius tyrimus ir naujų technologijų plėtrą bei didinti jų pasiekiamumą ūkininkams. Taip pat turime skatinti kooperaciją ir trumpųjų maisto tiekimo grandinių atsiradimą, sudaryti sąlygas atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimui ūkiuose.

Ryčio Šeškaičio nuotr.

Taip pat turime mažinti nelygybę, padėti ūkininkams, didinti valstybės atsparumą ekonominėms krizėms, epidemijų ir gamtos stichijų sukeltoms nelaimėms.

Dar viena didelė problema žemės ūkio sektoriuje – netolygus tiesioginių išmokų ES valstybių narių žemdirbiams paskirstymas. Su šia problema valdantieji nepakankamai kovojo pastaraisiais dešimtmečiais.

Lietuva pagal tiesioginių išmokų dydį žemdirbiams ES yra trečia nuo galo. Todėl vienas svarbiausių mūsų tikslų – suvienodinti tiesiogines išmokas visų ES šalių narių žemdirbiams.

Ilgą laiką Lietuvos ūkininkai gavo vienas iš mažiausių išmokų Europoje, bet bendrų pastangų dėka per šiuos metus žengėme pirmuosius žingsnius. Nesustosime ir toliau reikalausime teisingumo. Lietuvos ūkininkai turi gauti išmokas, siekiančias ES išmokų vidurkį.

Nedelsdami turime didinti paramą ir jauniesiems ūkininkams. Šiuo metu trečdalis ES ūkių valdytojų yra 65 metų ar vyresni ir tik 11 % ES ūkių yra valdomi žmonių, jaunesnių nei 40 metų.

> **Lietuva pagal tiesioginių išmokų dydį žemdirbiams ES yra trečia nuo galo. Todėl vienas svarbiausių mūsų tikslų – suvienodinti tiesiogines išmokas visų ES šalių narių žemdirbiams.**

Turime skatinti jaunus žmones imtis žemės ūkio veiklos: užtikrinti jiems galimybę įsigyti arba išsinuomoti žemę, gauti kreditą, suteikti finansinę paramą.

Skatinsime jaunųjų ūkininkų įsikūrimą, kurdami atskiras paramos schemas, skirdami didesnę tiesioginių išmokų ir investicinės paramos dalį jauniesiems ūkininkams, remdami skaitmeninio ūkininkavimo žinių ir įgūdžių įgijimą. ●

Žemės ūkį modernizuosime ar Karbauskis grąžins mus prie žagrės?

Raminta JAKELAITIENĖ
LSDP pirmininko pavaduotoja,
Žemės ūkio ir kaimo reikalų komiteto pirmininkė

Orientacija į stambų ūkį, nesibaigianti ministrų kaita, agrokomisijų cirkas, ministerijos kraustynės į Kauną – tokie „valstiečių“ Vyriausybės pasiekimai žemės ūkio srityje. Ironiška, bet „valstiečiais“ pasivadinusios politinės jėgos lyderio žemės ūkio ir kaimo politikos suvokimas paviršutiniškas ir trumparegiškas.

„Valstiečių“ lyderis Ramūnas Karbauskis ironizavo dėl socialdemokratų pasiūlymo į Nacionalinio saugumo strategiją kaip vieną iš prioritetų įtraukti ir šalies gebėjimą apsirūpinti vietine žemės ūkio ir maisto produkcija. Tarsi Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika savaime išsprendžia šalies gebėjimą apsirūpinti šiomis gėrybėmis.

Kita vertus, toks atsainus požiūris puikiai atspindi nevykusią šios Vyriausybės žemės ūkio politiką. Šioje srityje valdantieji patyrė tikrą nesėkmių seriją.

Žemės ūkio ministerijos kraustynės užsitęsė net 3 metus, agrokomisijos išdarinėjo cirkus, Baltoji Knyga jau juoduoja nuo „intensyvaus įgyvendinimo“ stalčiuose, vaučerių projektas nepavyko, o savitarpio pagalbos fondo panaudojimo perspektyvos mūsų šalyje buvo nedviprasmiškai nurašytos mokslininkų (šia tema atlikta mokslinė studija).

Nepamirškime ir žemės ūkio ministro Andriaus Palionio pasiūlytos į stambų ūkį orientuotos rėmimo schemos žemdirbiškoms asociacijoms. Didelis ministro noras remti perdirbėjus, kurie paramos kratosi, taip pat prasilenkia su sveika logika. Bet juk jokios nuoseklios vizijos ir negali būti ministerijoje, kurioje per 4 metus pasikeitė 3 ministrai.

Kristinos Dovydaitienės nuotr.

> **Ironiška, bet „valstiečiais“ pasivadinusios politinės jėgos lyderio žemės ūkio ir kaimo politikos suvokimas paviršutiniškas ir trumparegiškas.**

Visi žinome, kad žemės ūkio ir maisto produktų mes pagaminame daugiau nei suvartojame, todėl perteklių eksportuojame. Nustatyti eksporto, vienos pagrindinių ekonomikos varomųjų jėgų, rėmimo schemas yra Seimo ir Vyriausybės užduotis.

Ką parodė pandemija? Viešasis maitinimas buvo ribojamas, sutriko eksportas, dėl to nuostolius patyrė mūsų verslas, eksportuotojai, galiausiai žemdirbiai. Todėl kyla pavojus mūsų šalies pirminiam žemės ūkio sektoriaus ekonominiam gyvybingumui, tam tikroms gamybos šakoms. Tam būtinos efektyvios ir adekvačios rėmimo priemonės.

Tačiau reikia galvoti ir apie tai, kad anksčiau ar vėliau ši pandemija baigsis. Tam turėtume ruoštis jau dabar – reikalingos mokslo atstovų rekomendacijos, priemonės, nes „valstietiškos“ saviveiklos jau ir taip šiame sektoriuje pakankamai.

Turi būti užtikrinamas pakankamas finansavimas moksliniams tyrimams ir analizėms: atsižvelgdami į tyrimų rezultatus mūsų šalies žemdirbiai galėtų pritaikyti žemės ūkyje naujas technologijas, ūkininkaudami pasiremti mokslininkų įžvalgomis. Jei įgytume konkurencinį pranašumą žinių ir gamybos srityje, praplėstume eksporto galimybes savo pagamintai produkcijai.

Šiuo metu mūsų šalies žemės ūkis yra įstrigęs gamybos sistemoje, struktūroje, kuri nėra tinkama ateičiai, o kai kurie politikai ir nori stagnacijos – likti žagrių epochoje.

Tačiau XXI a. realybė tokia, kad mums būtina nauja žemės ūkio ir kaimo politika – žiedinis žemės ūkis. Ūkiams svarbu racionalizuoti gamybos procesus, mažinti sąnaudas, investuoti į skaitmeninimą, beatliekę, tvarią gamybą, pažangias technologijas, biotechnologijas. Svarbu atkreipti dėmesį ir į ekologinį efektyvumą, ir į socialinį aspektą, kad įpūstumėme gyvybės pamažu mirštančiam kaimui.

Lietuva turi daug galimybių stiprinti žemės ūkio pozicijas eksporto rinkose. Išsivysčiusių šalių, pavyzdžiui, Nyderlandų, eksportas absoliučiais skaičiais viršija 90 mlrd. eurų sumą, kai Lietuvoje jis nesiekia nei 5 mlrd. eurų per metus.

Svarbi ir Lenkijos situacija šiame sektoriuje. Juk mūsų ūkiams su jų pagamintą produkcija tenka nuolat konkuruoti ne tik bendrojoje, bet ir vidaus rinkoje, todėl svarbu, kokias skatinimo priemones, apmokestinimo sistemą taikome savo šalyje, koks visų institucijų, mokslo įstaigų indėlis į mūsų žemės ūkio pažangą.

Norint geresnių rezultatų žemės ūkio sektoriuje, būtina aiški žemės ūkio strategija ir politinė valia ją įgyvendinant. Skirtumus tarp tokių šalių kaip Lietuva ir Nyderlandai ar Danija lemia daugelis faktorių, taip pat skirtinga gamybos struktūra, kuri generuoja didesnes pajamas iš hektaro.

Mūsų šalyje dominuojant augalininkystės ūkiams, ir toliau žymiai mažės ūkių, daugiausiai smulkių. Tačiau žemės ūkio indėlis į skurdo mažinimą yra kur kas reikšmingesnis nei žemės ūkio sukuriama pridėtinė vertė. Todėl svarbu užtikrinti natūrinių arba šeimos ūkių gyvybingumą.

Pavyzdžiui, Skandinavijos šalyse labai populiarūs nepilno užimtumo ūkiai. O prekiniams ūkiams, kurie kuria darbo vietas ir prisiima įvairius įsipareigojimus, turi būti sudarytos atitinkamos mokestinės sąlygos ir paramos taikymo schemos, žymiai ilgesnis išduodamų kreditų grąžinimo terminas.

Už Bendrosios žemės ūkio politikos įgyvendinimą atsakingi politikai turi užtikrinti, kad ūkininkavimas būtų patrauklus veikla jaunajai kartai, kuri yra imliausia inovacijoms ir skaitmeninėms technologijoms, naujovėms, bet tuo pačiu labiausiai linkusi migruoti į didžiuosius miestus ar net užsienį.

Todėl smulkieji ir vidutiniai ūkiai, ypatingai jaunieji ūkininkai, turėtų sulaukti efektyvių skatinimo priemonių, tokių kaip teisingesnis tiesioginių išmokų, investicinės paramos paskirstymas ir didesnis prieinamumas, ilgalaikis žemės ūkio verslo projektų kreditavimas, žemės nuomos politikos peržiūrėjimas, vietinės produkcijos populiarinimas – sertifikuotai, išskirtinei ar ekologinei produkcijai taikant nulinį pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tarifą.

> **XXI a. realybė tokia, kad mums būtina nauja žemės ūkio ir kaimo politika – žiedinis žemės ūkis. Ūkiams svarbu racionalizuoti gamybos procesus, mažinti sąnaudas, investuoti į skaitmeninimą, beatliekę, tvarią gamybą, pažangias technologijas, biotechnologijas.**

Taip pat turi būti investuojama į žinias ir gebėjimus, skaitmeninimą, pažangias technologijas, biotechnologijų diegimą ir kitas priemones, stiprinama žemdirbių savivalda.

Visa tai atneštų teigiamą kokybinį pokytį mūsų šalies žemės ūkio sektoriui. Žemės ūkis turi neatsilikti nuo mokslo ir technologijų pažangos. ●

Kaimas ir miestas: nuo kada liovėmės suprasti vieni kitus?

Kęstučio Puriuškio nuotr.

Dr. Vidmantas KANOPA,
LSDP narys

Nejau tai vyksta iš tiesų – miesto ir kaimo gyventojai nebesupranta vieni kitų?

Vieni (dalis miestiečių) piktinasi ūkininkais, kad šie naudojasi europine ir valstybės parama, bet vis tiek skundžiasi, nesileidžia į kalbas apie mokestinių lengvatų mažinimą. Kiti (ūkininkai) kalba apie tai, kad iš savo veiklos sunkiai bepragyvena.

Lietuviškas žaliavinis pienas, nors ir atitinka aukščiausius europinius reikalavimus, superkamas pigiausiai Europos Sąjungoje, o atsiradus bet kokiam rizikos veiksniui, supirkėjai kainas kerpa labiausiai – 30 procentų ir daugiau.

Pieno sektoriuje kainos šoko polką ir karantino metu: ūkininkams supirkimo kainos buvo negailestingai sumažintos, tik vartotojai to nepajuto – prekybos centrų lentynose produktai nepigo.

Padėtis iš tiesų kritiška. Nusivylę ūkininkavimu žmonės tiesiog parduoda gyvulius ir žemes, išvyksta darbo ieškoti į miestus ar užsienį.

Per metus užsidarė 5000 ūkių

Pernai vasarą buvo registruota apie 114 tūkst. ūkių. Per vienus metus iš veiklos pasitraukė 5 tūkst. ūkių. O per dešimtmetį veiklą nutraukė jau daugiau negu 30 tūkst. ūkių!

Skaudu ir apmaudu, nes ūkininkavimo nebetęsia daugiausia smulkieji ūkiai. Dėl to skurdėja kaimo kraštovaizdis, mažėja kaimo gyvybingumas.

Per vienus metus iš veiklos pasitraukė 5 tūkst. ūkių. O per dešimtmetį veiklą nutraukė jau daugiau negu 30 tūkst. ūkių.

Kaimo gyventojų tankumo mažėjimas gali valstybėje sukelti daug ekonominių ir socialinių problemų.

Ką daryti, atsakymą sufleruoja mokslininkai. Jie siūlo atkreipti dėmesį į tai, kad gyvename poindustrinėje visuomenėje, poreikiai ir iššūkiai kitokie nei po Antrojo pasaulinio karo, kai buvo svarbiausia pagaminti kuo daugiau maisto.

Moderniojoje visuomenėje plinta Žaliojo judėjimo idėjos. Tai reikalauja kaimo politikos permainų, susitelkti į vietinio maisto sistemų, trumpųjų maisto tiekimo grandinių puoselėjimą.

Kiekvienam iš mūsų svarbu, kad ant šeimos stalo patektų kokybiški, švieži ir sveikatai nekenkiantys produktai. Vis didesnei daliai vartotojų ne mažiau rūpi, kad ūkininkaudamas ūkininkas taikytų netaršius metodus, daugiau dėmesio skirtų ūkinių gyvūnų gerovei, tausotų gamtą, puoselėtų biologinę įvairovę.

Šviežių kokybiškų produktų tiesiog iš ūkininko įsigyti galime mobiliajame turgelyje ar ūkininkų parduotuvėlėse, kurios jau steigiasi.

Suklestėjo elektroninė prekyba. Atsirado šviežių produktų krepšelio pristatymo į namus paslauga.

Turime galimybę apsilankyti ir ūkiuose: buriasi vartotojų ir gamintojų bendruomenės, rengiamos degustacijos, atvirų durų dienos.

Trumposios maisto tiekimo grandinės žengia pirmuosius žingsnius. Tai yra didelių permainų pradžia.

Pigiai ir masiškai – ne tas kelias

Šiame kelyje slypi atsakymas, ką daryti, kad išliktų smulkieji ir vidutiniai ūkiai. Atsakymas toks: orientuotis ne į masinę ir kuo pigesnę gamybą, o į sveikuolių poreikius atitinkančią, operatyviai pristatomą produkciją. Kaip tik toks yra naujosios vartotojų kartos poreikis.

Toks lūžis būtų naudingas ir žemdirbiams, ir vartotojams. Tačiau kad jis įvyktų, yra būtina valstybės pagalba. Ji turėtų būti dvejopa.

Viena vertus, reikalingas tiek vartotojų, tiek ir ūkininkų švietimas. Vartotojų bendruomenė turi suprasti, kad pagaminti produktą laikantis žaliųjų idėjų daug sunkiau ir brangiau – reikia daugiau pastangų ir išlaidų, o produkcijos kiekis yra mažesnis.

Kad suklestėtų vietinio maisto tiekimo sistemos, miesto žmogus taip pat turėtų keisti apsipirkimo įpročius. Kuo dažniau įsigysime produktų tiesiog iš vietos ūkininko, o ne prekybos centre, tuo labiau skatinsime gamybą savo regione.

Savo ruožtu ir ūkininkų bendruomenę reikia įtikinti, kad ūkis gali klestėti ne laikydamasis įprastinės konkuravimo žemomis kainomis strategijos, bet siekdamas maksimaliai patenkinti naujus vartotojų įgeidžius.

Pinigai nukeliauja stambiesiems

Nemažai smulkiųjų ūkių ir dabar mėgina išgyventi eidami šiuo keliu. Pasidomėjus, kurios grupės ūkiai didesnę dalį užaugintos produkcijos parduoda tiesiogiai vartotojams, paaiškėjo, kad aktyviausi šiuo požiūriu yra būtent ūkiai iki 10 ha, ypač tie, kurie augina vištas dedekles ir mėsinius paukščius, daržoves, vaisinius augalus.

Valstybė turėtų padėti ūkiams persiorientuoti, įgyti antrą kvėpavimą. Turėtume peržiūrėti kaimo politikos prioritetus.

Reikia politinės valios pripažinti, kad šiuo metu didžioji finansinės paramos dalis galiausiai nukeliauja stambiosioms korporacijoms – žemės ūkio technikos, pesticidų pardavėjams ir kitiems žemės ūkį aptarnaujantiems verslams.

Turėtume labiau skatinti ne gamybos priemonių pirkimą, bet bendradarbiavimą. Tai leistų paramos lėšas Lietuvoje panaudoti kelis kartus.

Padedami visuomenės, turime sukurti tokį paramos mechanizmą, kad dalis paramos lėšų, skiriamų žemdirbiams ar kaimo gyventojams, pereitų ir kitiems su kaimu susijusiems verslams, vietiniams augalų ir gyvūnų veislių, naujų technologijų kūrėjams, inovacijų diegėjams.

Labai svarbu maisto tiekimo grandinių plėtrą matyti ne tik nacionaliniu, bet ir regiono lygmeniu. Pasaulio patirtis patvirtina, kad maisto ūkis yra vienas tvariausių vietos ekonomikos vystymo šaltinių. Pasinaudokime gerąja patirtimi.

Kad trumposios maisto grandinės suklestėtų, turime atsisakyti sustabarėjusios viešųjų pirkimų politikos ir praktikos, rengti regionines maisto muges, savivaldybės centre ir atskirose seniūnijose steigti vadinamuosius vietos maisto bendrystės centrus, į šiuolaikines maisto sistemas įtraukti mažas ir vidutines įmones.

Netiesa, kad miestas ir kaimas nesupranta vieni kitų. Iškilusius iššūkius įveikime kartu. ●

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

Ikimokyklinis ugdymas – kiekvienam vaikui

Orinta LEIPUTĖ
LSDP pirmininko pavaduotoja

Kokybiškas, nemokamas ikimokyklinis ugdymas turi būti prieinamas kiekvienam vaikui, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos ar šeimos socialinės padėties.

Lietuvoje veikia apie 1300 ikimokyklinio ugdymo įstaigų (skaičiuojant kartu su ikimokyklinio ugdymo grupėmis bendrojo ugdymo mokyklose), kuriose ugdoma kiek daugiau nei 100 000 vaikų.

Jų ugdymui skiriama apie 300 mln. eurų (valstybės, savivaldybės lėšos ir tėvų įnašai).

Jeigu analizuosime ikimokyklinio ugdymo prieinamumą skirtingose savivaldybėse, tai jis svyruoja nuo 14 iki 67 procentų (Valstybinio audito ataskaita, 2018 m.). Taigi, ne visos savivaldybės gali pasigirti, kad pakanka vietų valstybiniuose darželiuose.

Turtingesnės šeimos samdo aukles ar veda vaikus į privačias ugdymo įstaigas, o ką daryt gyvenantiems kukliau?

Dauguma šeimų pageidauja vesti vaikus į valstybinį darželį, o kai negauna vietos jame, mamos (dažniausiai – jos) pasilieka namuose, nesugrįžta į darbo rinką ir šeima praranda pajamas.

Remiantis Valstybinio audito ataskaitos duomenimis, daugiau kaip trečdalis (36 proc.) socialinės rizikos šeimose augančių vaikų iki 5 metų (imtinai) amžiaus nedalyvavo ikimokyklinio ugdymo procese, nes savivaldybės neteikė pavėžėjimo į ikimokyklinio ugdymo programą vykdančias įstaigas paslaugos.

Ikimokyklinis ugdymas šiems vaikams ypač reikalingas, nes tai – galimybė ištrūkti iš nepalankios aplinkos, laiku įgyti būtinų žinių ir gebėjimų. Ateityje tai garantuoja ir geresnius mokymosi rezultatus mokykloje.

Kalbant apie kai kuriuos didžiuosius miestus, ten situacija taip pat sudėtinga. Pavyzdžiui, Vilniuje, neretai ikimokyklinio ugdymo grupės yra perpildytos ir tai neatitinka higienos normų.

Vaikai tokiose grupėse greičiau pavargsta, auklėtojoms sunkiau dirbti ir proporcingai paskirstyti dėmesį bei užtikrinti ugdymo kokybę.

Valstybė privalo garantuoti ikimokyklinio ugdymo paslaugų suteikimą tėvams patogioje vietoje. Vietoj dešimtmečius statomo nacionalinio stadiono, geriau dešimt darželių Vilniaus mieste.

Juk visi sutinka, kad ikimokyklinis ugdymas ir priežiūra – veiksminga ir efektyvi investicija, galinti padėti pagrindus sėkmingam tolimesniam gyvenimui, t. y. įgyjant išsilavinimą, randant darbą, integruojantis į visuomenę ir užsitikrinant gerovę.

Mes, socialdemokratai, investuosime į ikimokyklinį ir pradinį ugdymą kaip į tas švietimo sritis, kurios turėtų labiausiai prisidėti švelninant socialinę nelygybę ir atskirtį.

✓Padidinsime ikimokyklinio (ankstyvojo ir priešmokyklinio) bei pradinio ugdymo finansavimą iki 2 proc. BVP ir nustatysime, kad bendras švietimo finansavimas, įskaitant aukštąjį mokslą, turi būti ne mažesnis nei 6 proc. BVP.

✓Dviem kartais padidinsime ikimokyklinio ugdymo ir pradinių klasių krepšelio vertę.

✓Panaikinsime privačių ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų privilegijas ir suteiksime vaikams lygias galimybes augti ir tobulėti. Neleisime privačioms ugdymo įstaigoms gauti dvigubą finansavimą – ir viešas, ir privačias lėšas; o plėsime ir stiprinsime valstybines ugdymo įstaigas.

✓Įvesime papildomą koeficientą darbui mažiau patraukliose ar rečiau apgyvendintose teritorijose.

✓Skirsime tikslinį finansavimą mokinių pasiekimams gerinti prasčiau veikiančiose mokyklose.

✓Garantuosime ikimokyklinio ugdymo prieinamumą kiekvienoje savivaldybėje, nes dabar net 23 savivaldybės išvis nepaveža mažųjų, o 37-ios paveža tik vaikus su specialiaisiais poreikiais.

✓Vykdysime gabių vaikų ugdymo ir vaikų vasaros užimtumo programas, nepriklausomai nuo jų tėvų finansinės padėties ar gyvenamosios vietos. ●

Infekcinių ligų prevencija – ateities iššūkiai

„Niekada nebegyvensime taip, kaip gyvenome iki COVID-19“, – ši profesoriaus, medicinos mokslų daktaro Sauliaus Čaplinsko per pandemijos įkarštį ištarta frazė akimirksniu nuskriejo per Lietuvą. Kodėl niekada? Nes COVID-19 protrūkis visame pasaulyje padėjo suprasti, kokia visgi pažeidžiama ir neapsaugota nuo užkrečiamų ligų yra mūsų visuomenė. Tuo pačiu atskleidė dideles sveikatos apsaugos sistemos spragas, išryškino šiandieninės medicinos, ligų prevencijos ir gydymo problemas.

Garsus medikas, virusologas, Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro vadovas S. Čaplinskas nevynioja žodžių į vatą ir sako, kad „nauji žmonėms grėsmingi virusai, užmirštų infekcinių ligų atgimimas – tai nauja realybė“.

Anot jo, daug su žmonių sveikatos apsauga susijusių problemų kol kas neišspręsta, o blogiausia tai, kad daugybę metų sprendimų priėmėjai nenorėjo girdėti užkrečiamųjų ligų problematikos.

Daugiau apie tai ir kitas užkrečiamųjų ligų aktualijas, šių ligų prevenciją bei sveikatos apsaugos sistemai būtinas permainas pokalbyje su prof. dr. S. Čaplinsku.

- Nuo COVID-19 protrūkio pradžios užkrečiamųjų ligų prevencija ir gydymas – viena aktualiausių ir labiausiai visuomenės dėmesį patraukiančių temų. Kokios dabar didžiausios šių ligų aktualijos? Ar dar liko neišspręstų užkrečiamųjų ligų klausimų Lietuvoje?

- Besivystanti medicina, atrasti skiepai, antibiotikai, aplinkos ir asmens higiena, švarus vanduo ir rankos, gyventojų švietimas reikšmingai pristabdė užkrečiamųjų ligų plitimą tarp žmonių.

Ilgainiui jų pradėjo mažėti, bet užkrečiamos ligos neišnyko iš pasaulio žemėlapio ir dėl naujų priežasčių dabar susidarė palankios sąlygos joms atsinaujinti.

Užkrečiamų ligų kaitos fenomenas nėra naujas. Per pastaruosius 50 metų naujų infekcinių ligų atrasta labai daug, o sergamumas jomis pasaulyje padidėjo keturis kartus.

Tai rodo, kad daug problemų dar neišspręsta. O blogiausia, kad daugybę metų sprendimų priėmėjai nenorėjo girdėti užkrečiamųjų ligų problematikos.

Todėl tuberkuliozė, gripas, erkių pernešamos ligos, virusiniai hepatitai, vėjaraupiai, pneumonijos, viduriavimai ir kitos ligų grupės vis dar nesulaukė savalaikio ir tinkamo sprendimų priėmėjų dėmesio. O dabar dar „atėjo“ COVID-as.

- Esate pasakęs, kad „niekada nebegyvensime taip, kaip gyvenome iki COVID'o“. Kodėl? Kokius iššūkius atnešė ši pandemija?

- Nauji žmonėms grėsmingi virusai, užmirštų infekcinių ligų atgimimas – tai nauja realybė.

Mūsų šalį užklupus koronavirusui, daugelis sveikatos apsaugos sistemos problemų dar labiau pagilėjo, todėl žmogui tapo dar sunkiau gauti kokybišką medicinos pagalbą.

Be to, pandemija parodė, kad priimant sprendimus sveikatos apsaugos sistemoje, yra begalė nekompetencijos, šališkumo ar tiesiog „oro virpinimo“ ir pacientų supriešinimo su medikais.

Visa tai dar labiau sumažino pasitikėjimą mūsų medicina.

Užsitęsusias, su gyventojų sveikata susijusias problemas reikia spręsti nedelsiant. Todėl akivaizdu, kad sveikatos apsaugos srityje būtinos sisteminės pertvarkos, kurias įgyvendinus, valstybė būtų pasirengusi tinkamai reaguoti net į didžiausius iššūkius.

- Kokios, Jūsų manymu, šiuo metu yra opiausios problemos, susijusios su gyventojų sveikata?

- Nuo pat Nepriklausomybės pradžios Lietuvos sveikatos apsaugos sistemą lydį nepriteklius: netrumpėjančios eilės pas medikus, didelės žmonių išlaidos vaistams, vis dažniau tenka mokėti už diagnostinius tyrimus ir gydymą bei dantų priežiūros paslaugas, stebimos įsisenėjusios vaikų, senjorų, neįgaliųjų sveikatos paslaugų prieinamumo problemos.

Per pastaruosius
50 metų
naujų infekcinių ligų atrasta labai daug, o sergamumas jomis pasaulyje padidėjo keturis kartus.

Dmitrijaus Matvejevo nuotr.

Saulius Čaplinskas

Sveikatos priežiūros paslaugos turi būti prieinamos kiekvienam. Valstybė turi rūpintis ne tik ligų profilaktika, bet ir būtiniausiomis sveikatos priežiūros priemonėmis bei vaistų prieinamumo didinimu.

Be to, egzistuoja dideli netolygumai ir skiriasi žmonių galimybės dėl socialinės padėties ar gyvenamosios vietos gauti savalaikę ir kokybišką medicinos pagalbą.

Visa tai reikia keisti.

Manau, kad sisteminiai, vakarietiška, o ne sovietine kryptimi vykdomi pokyčiai turėtų būti inicijuojami politikų. Šiandien politikai sprendžia, kas, ką ir už kokius pinigus privalo daryti, kad visuomenė ir kiekvienas pilietis būtų sveikesni ir gyventų saugesnėje aplinkoje.

- Lietuvoje visuomenė senėja. Kaip manote, ar senjorų sveikatai pavojingos užkrečiamos ligos?

- Senjorai turi daug daugiau sveikatos problemų nei jaunimas – kas antras vyresnis nei 65 metų serga bent viena lėtine liga.

Su amžiumi silpsta imunitetas, žmonės tampa imlesni ligoms, o susirgus kokia nors užkrečiamąja liga, neretai jau turimos lėtinės ligos paūmėja ir gali komplikuotis.

Nors atsiranda naujos technologijos, sveikatos išsaugojimo, ligų diagnostikos ir gydymo galimybės, tačiau senjorams patekti pas gydytoją darosi vis sunkiau, todėl žmonės negali pasinaudoti medicinos naujovėmis.

Taip neturėtų būti, nes įvertinus visuomenės senėjimo tendencijas, valstybės rūpestis senjorų sveikata turėtų būti tarp aukščiausių prioritetų.

- O kaip dėl vaikų sveikatos?

- Taip, užkrečiamosiomis ligomis Lietuvoje serga ypač daug vaikų – jie sudaro apie 96–97 proc.

Dėl sergančių vaikų slaugos didėja tėvų nedarbingumas, o tai gerokai didina socialinę, ekonominę naštą valstybei.

Pavyzdžiui, yra apskaičiuota, kad gripo ir ūmių viršutinių kvėpavimų takų infekcijų gydymas turi didžiausią finansinę naštą valstybei, lyginant su kitomis užkrečiamosiomis ligomis, todėl vaikų apsauga yra ir mūsų visų sveikatos bei gerovės užtikrinimas.

- Kaip infekcijų plitimas susijęs su žmogaus veikla ir gyvenimo būdu?

- Mikrobai, kaip visos gyvybės formos, išsivystė, kad išgyventų. Jų gyvavimo tikrovė – mutacijos ir pokyčiai, dėl kurių mikrobai prisitaiko prie aplinkos ir keičiasi, jai kintant.

Mažiausiai 70 proc. visų per pastaruosius 50 metų atsiradusių naujų infekcijų yra zoonozės ir jų sukėlėjai cirkuliuoja tarp gyvūnų, tačiau pakitę išplito ir tarp žmonių.

Visų grėsmių pradžia – žmonių elgsena: skverbimasis į gamtinius ligų židinius, aplinkos keitimas, neracionalus antibiotikų vartojimas ir veikla, susijusi su mikrobų atsparumo vaistams vystymusi; maisto laikymo ir ruošimo taisyklių nesilaikymas ir kita.

Paradoksalu, kad daugumos užkrečiamųjų ligų plitimo priežastys yra socialinės, eko¬nominės arba technologinės ir tiesiogiai nesusijusios su ligomis.

Infekcinių ligų priežasčių daug, jos susipynusios į priežasčių tinklą, kuris dažnai gerokai sudėtingesnis nei daugumos neužkrečiamų ligų.

Be to, pasaulis pasidarė labai mobilus, žmonės daug ir toli keliauja, todėl labai paprasta iš egzotinių šalių parsivežti įvairių infekcijų, apie kurias niekada negirdėjome.

- Teko girdėti, kad vos ne kas antra šeima Lietuvoje turi antibiotikų atsargų. Kaip Jūs tai vertinate?

- Iš tiesų, duomenys rodo, kad Lietuvos gyventojai prikaupę ne tik antibiotikų, bet ir kitų vaistų atsargų bei vaistams išleidžia daug savų lėšų. Neabejotinai tai neišsprėstų sveikatos apsaugos sistemos problemų pasekmė.

Pas gydytojus eilės, reikia siuntimų, todėl žmonės užsiima savigyda: perka vaistus, vieni netinka, perka kitus ir taip juos kaupia. Taip neturėtų būti.

Susidūrus su sveikatos problemomis, visi turi gauti nemokamą gydytojo pagalbą ir jo skirtus vaistus. Todėl, manau, kad naujos iniciatyvos dėl racionalaus vaistų vartojimo yra aktualus ateities sveikatos politikos klausimas.

- Pasaulyje pripažįstama, kad šeimos gydytojo komanda yra viena svarbiausių sveikatos apsaugos sistemos grandžių, galinčių išspręsti 80 proc. sveikatos problemų. Kaip manote, ko šeimos gydytojai nepadaro?

- Neabejoju, kad jie daro viską, ką gali, o gal tiksliau, kas jiems leidžiama. Perteklinė jų darbo reglamentacija nesuteikia galimybės atlikti daugiau diagnostinių tyrimų, todėl ligos laiku nediagnozuojamos.

Pavyzdžiui, antibiotikai skiriami, nenustačius sukėlėjo, ir tai yra neracionalus vaistų vartojimas.

Manau, kad šeimos gydytojui turėtų būti leidžiama skirti daugiau diagnostinių tyrimų, nes tai leistų nešvaistyti žmonių pinigų, vaistai būtų naudojami racionaliai ir neprisidėtų prie naujos problemos – antimikrobinio atsparumo didėjimo.

Nors laboratorinės diagnostikos galimybės plečiasi, dėl prioritetų ir lėšų perskirstymo būtinybės daugelis laboratorinių tyrimų žmonėms yra nepasiekiami arba už juos tenka susimokėti patiems.

Manau, kad šeimos medicinos stiprinimas, suteikiant daugiau veiklos galimybių ir savarankiškumo šeimos gydytojams, yra strateginis sveikatos paslaugų prieinamumo didinimo uždavinys, ypač atokesnėse vietovėse.

- Kaip vertinate sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę Lietuvoje?

- Sveikatos priežiūros paslaugos turi būti prieinamos kiekvienam. Valstybė turi rūpintis ne tik ligų profilaktika, bet ir būtiniausiomis sveikatos priežiūros priemonėmis bei vaistų prieinamumo didinimu.

Eilės gydymo įstaigose privalo trumpėti, žmonėms turi būti prieina-

COVID-19, gripo, peršalimo ir alergijos SIMPTOMAI

	PIRMINIAI SIMPTOMAI	RETESNI SIMPTOMAI
COVID-19	• Kosulys • Karščiavimas • Dusulys • Nuovargis	• Skonio ir kvapo praradimas • Raumenų skausmai • Gerklės skausmas • Sloga ar užgulta nosis • Pykinimas ar viduriavimas
SEZONINIS GRIPAS	• Karščiavimas arba šaltkrėtis (karščiavimas pasireiškia ne visais atvejais) • Kosulys • Raumenų ar kūno skausmai • Galvos skausmas • Nuovargis	• Čiaudėjimas • Gerklės skausmas • Sloga ar užgulta nosis • Pykinimas • Viduriavimas
PERŠALIMAS	• Čiaudėjimas • Užgulta nosis • Gerklės skausmas • Lengvas ar vidutinio sunkumo diskomfortas krūtinėje ir kosulys	• Nuovargis • Kūno skausmai
SEZONINĖ ALERGIJA (ŠIENLIGĖ)	• Vandeninga sloga arba užburkusi nosis • Akių, nosies, gerklės niežulys • Čiaudėjimas • Ašarojimas	• Švokštimas • Dusulys • Nuovargis dėl miego trūkumo

SIMPTOMAI, REIKALAUJANTYS SKUBIOS MEDICININĖS PAGALBOS (COVID-19):

Kvėpavimo pasunkėjimas ar dusulys
Nuolatinis skausmas ar spaudimas krūtinėje
Atsiradęs sutrikimas pabudus ar sunkus pabudimas
Melsvos lūpos ar veidas

ma ankstyva ligų diagnostika, jų gydymas, o ne priverstinis laukimas eilėse, iki kol liga įsisenės.

Pavyzdžiui, įtarus onkologinę ligą, žmonėms turi būti nedelsiant atliekami sudėtingesni tyrimai, todėl tokiais atvejais būtina plėtoti taip vadinamų „žaliųjų koridorių“ tinklą.

Sveikatos paslaugos žmonėms turi būti ne tik prieinamos, bet ir kokybiškos bei veiksmingos.

Visi mes mokame mokesčius, todėl visiems turi būti užtikrinamos geriausios kokybės paslaugos. Istorijos apie situacijas, kuomet į ligonines guldomi žmonės turi rūpintis vaistais, medicinos priemonėmis ar kitaip mokėti savo lėšomis, turi likti praeitimi.

Manau, kad valstybei svarbiausia yra žmogaus sveikata, o to pasiekti galime tik plėtodami kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas.

Kiekvienas žmogus turi teisę gyventi sveikai, o nutikus nelaimei, gauti nemokamą, profesionalią ir kokybišką medicinos pagalbą iš valstybės.

- Ar sveikatos apsaugos sistemai trūksta lėšų? Iš kur jas paimti?

- Lietuvoje išlaidos sveikatos priežiūrai yra vienos mažiausių ES. Net trečdalį išlaidų sveikatai žmonės dengia savo lėšomis ir tai skurdina gyventojus (ypač turinčius mažas pajamas), todėl norint pasiekti daug geresnių gyventojų sveikatos rezultatų, būtina išspręsti šią problemą, ieškant politikų sutarimo, didinant finansavimą sveikatos apsaugai.

Tiesiog reikia susitarimo, o ne konfliktų politikos, tampant antklodę į visas puses ir supriešinant žmones. Visa tai politikų rankose.

- Kokios Jūsų prognozės? Ar dar sulauksime pandemijų ateityje?

- Pasaulyje yra dar tiek daug neatrastų virusų, kad čia tik laiko klausimas. Ir žmogui nereikia nieko dirbtinai sukurti. Užtenka atrasti, kas jau sukurta ir nuolat kuriama gamtos.

Prie tokios „kūrybos“ žmogus prisideda savo veikla. Infekcinių ligų požiūriu ateitis atrodo gan grėsmingai, nes pasaulis vis dar susiduria su naujų patogenų atsiradimu, epidemijomis plintančiomis ligomis, potencialiu atsitiktiniu arba tyčiniu biologinių medžiagų atsiradimu, gaminimu ir platinimu.

Todėl svarbu, kad sveikatos apsaugos sistema visada būtų pasiruošusi naujiems iššūkiams, o tarp sprendimų priėmėjų būtų šios srities profesionalų (gerąja to žodžio prasme), ko dabar, deja, pasigedau. Gal jų bus po sekančių rinkimų? ●

S. Krupeckaitė į politiką ateina dirbti, o ne stebėti rietenų

Žinomų sportininkų ratas Lietuvos Respublikos Seime netrukus gali prasiplėsti. Daugkartinė pasaulio ir Europos čempionė, treko dviratininkė Simona Krupeckaitė pasiryžusi sukauptą patirtį realizuoti politikoje.

Iš Utenos kilusi, Panevėžyje gyvenanti S. Krupeckaitė po socialdemokratų vėliava rudenį dalyvaus Seimo rinkimuose vienmandatėje apygaroje. 37-erių sportininkė šiuo metu kasdien lieja prakaitą Panevėžio dviračių treke ir rengiasi artėjančiam sezonui, tačiau jau dabar galvoja apie naują gyvenimo etapą. Jis – susijęs su politika.

„Kaip ir visiems sportininkams, koronaviruso pandemija bei karantinas sugriovė planus, teko sudaryti visus grafikus iš naujo“, – teigė 2009 m., 2010 m. ir 2016 m. geriausia Lietuvos sportininke išrinkta dviratininkė.

Kelia aukščiausius standartus

– Kas lėmė jūsų sprendimą pasukti į politiką?

– Pastaruoju metu politika domiuosi vis daugiau, nors prieš kelerius metus politinius procesus sekdavau rečiau. Buvau visa galva panirusi į dviračių sporto reikalus ir naudingiausiai savo energiją išnaudodavau savo tiesioginėje veikloje, sportuodama ir dalyvaudama varžybose.

Suprantu, kad amžinai pedalų neminsiu, todėl perspektyva išmėginti save politikoje man pasirodė labai įdomi.

Esu nusiteikusi rimtai. Nors nesu visų reikalų ekspertė, tačiau tam tikrais klausimais turiu tvirtą nuomonę. Profesionalaus sporto srityje, manau, esu kompetentinga.

– Kodėl pasirinkote Socialdemokratų partiją?

– Sulaukiau partijos vadovų kvietimo. Socialdemokratų vertybės ir idėjos man priimtinos, nes siekiama dirbti žmonėms, plačiajai visuomenei. Taip pat sutapo mūsų mintys ir tikslai sporto srityje. Kadangi bendros ateities vizijos neprieštarauja viena kitai, pamaniau: kodėl gi ne?

– Laimėjusi vieną iš pasaulio čempionato aukso medalių, sakėte, kad į varžybas niekada nevykstate su atsainia nuostata „kaip pavyks, taip bus gerai“, visada keliate tik aukščiausius tikslus. Tuos pačius kokybės standartus sau taikysite ir politikoje?

– Visiškai teisingai. Aš nesirengiu eiti į politiką „dėl akių“ ar mėginti pasinaudoti savo vardu ir pasiekimais sporte. Darbo imitacija – ne man. Jei ateisiu į politiką, tai su trenksmu – ir dirbti, daryti, o ne nuolankiai vykdyti kitų nurodymus. Esu pasiruošusi padėti socialdemokratams siekti savo tikslų, atstovauti visuomenei.

Sustabarėjusi sporto sistema

– Jūs visuomet atvirai išsakydavote savo nuomonę apie valdžios sprendimus, susijusius su sportu. 2018-aisiais, kardinaliai pakeitus sporto federacijų finansavimo kriterijus, nedvejodama rėžėte, kad tai yra sporto žlugdymas.

– Žinoma, ir dabar taip manau. Tai ne tik mano nuomonė, daug kitų sportininkų ir trenerių kritikavo Kūno kultūros ir sporto departamento inicijuotą sporto finansavimo pertvarką. Nebuvo jokių argumentuotų diskusijų – už mus nusprendė ir viskas.

Ar kas nors suprato, kodėl buvo likviduotas Lietuvos olimpinis sporto centras? Logiškų paaiškinimų iki šiol nėra. O visi tie valdininkų pasiteisinimai, išsakyti viešai, tik vienas kitam prieštarauja.

Kažkam prireikė priimti tokį drastišką

Asmeninio archyvo nuotr.

> **Liūdna, kad profesionalaus sporto klausimus sprendžia su sportu nieko bendro neturintys žmonės, viską vertinantys tik iš teisinės ir finansinės pusės.**

sprendimą, išardyti LOSC, o nukentėjo visa sporto bendruomenė. Tai buvo vienašališkas ir trumparegiškas sprendimas, neatnešęs jokios naudos.

Man liūdna, kad profesionalaus sporto klausimus sprendžia su sportu nieko bendro neturintys žmonės, viską vertinantys tik iš teisinės ir finansinės pusės. Tuomet kenčia visi. Būtina keisti tokią sistemą.

– Sportuojate beveik 25 metus, matėte ir šilto, ir šalto. Ar valstybė Lietuvoje deramai rūpinasi atletais?

– Sunku vertinti vienareikšmiškai. Dalyvaudama varžybose užsienyje, mačiau, kaip veikia sporto industrija Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje, Australijoje. Be abejo, pagal finansavimą mes negalime lygintis su tokiomis valstybėmis, bet turime pasimokyti iš jų.

Deja, kai kurių valstybių kontekste kartais atrodome kaip elgetos. Ilgą laiką neturėjome sporto medicinos centro, tik dabar Lietuvos tautiniam olimpiniam komitetui per vargus pavyko centrą įkurti, bet ir jis veikia su trikdžiais.

Mums trūksta tradicijų tęstinumo, kartais treneriams pritrūksta motyvacijos ir noro dirbti. Kai treneris galės užsidirbti, turės galimybę įsigyti inventorių ir jam nereikės sukti galvos, kada treniruotei atsilaisvins salė – jis bus motyvuotas ir savo kultivuojama sporto šaka „užkrės“ auklėtinius.

Vaikai greitai pajaučia, kai treneris dirba su jais noriai ir kai tai daro atmestinai. Pati matau motyvuotų savo srities specialistų, pas kuriuos jaunieji sportininkai veržiasi būriais. Vis tik yra ir kitokių atvejų.

– Kai kurie ilgokai dirbantys specialistai yra gana užsispyrę, sunkiai linkę į naujoves.

– Tokius aš pašaipiai vadinu begemotais, kurie užsiauginę labai storą odą, sunkiai į kažką reaguoja.

Lietuviška sportininkų rengimo sistema ydinga, nes trenerio atlyginimo dydį tiesiogiai lemia tai, kiek vaikų jis treniruoja. Tai visiškai neteisinga, nes rezultatai ir pasiekimai lieka antrame plane. Tokiems treneriams naudingiau dirbti su 20 vaikų grupe, nei ugdyti 2 perspektyvius aukšto meistriškumo atletus.

Esu tikra, kad tokią sistemą įmanoma pakeisti ir mūsų sportas nežlugs. Tačiau tai nėra vienos dienos darbas, tai gali užtrukti dešimtmetį.

– Kalbėjote ir apie vaikų fizinio aktyvumo trūkumą.

– Šiuolaikiniai vaikai mokykloje per daug užsisėdi, jiems trūksta judėjimo. Tai reikėtų keisti.

Teko girdėti vieną mamą besipiktinant, kad jos vaikas tikrai nelankys penkių fizinio lavinimo pamokų per savaitę. Tačiau ne visi tėveliai susimąsto apie tai, kad didesnis fizinis aktyvumas ne tik naudingas sveikatai, bet ir padeda geriau atlikti protinį darbą.

Olimpinės nuoskaudos ir viltys

– Dėl Covid-19 pandemijos atšauktas didžiausias šių metų sporto renginys – Tokijo vasaros olimpinės žaidynės. Ar tikitės jose startuoti 2021-aisiais?

– Sporto pasaulyje tvyro didelė nežinia ir niekas nenutuokia, kas būtų atslinkus antrajai viruso bangai. Skubotų išvadų nedarome – kol kas laukiame ir stebime situaciją. Jei viskas gerai – į Tokiją vyksiu, nes kartu su Migle Morozaite esame įvykdžiusios olimpinį normatyvą.

– Jums tai būtų penktoji olimpiada. Iki šiol nepavyko iškovoti olimpinio medalio, nors kartais iki jo trūkdavo labai nedaug, sutrukdydavo tik smulkios detalės. Labai apmaudu dėl to?

– Per beveik porą dešimtmečių jau sugebėjau susigyventi su šia mintimi. Tačiau neslėpsiu – kiekvieną kartą po olimpinių žaidynių būna labai sunku ir tenka kovoti su savimi, norint nusivalyti tą „purvą“ nuo veido, atrasti motyvacijos ir žingsniuoti į priekį.

Nelaimėjus medalio, savijauta būna prasta. Sportas toks dalykas – kai sportuoji, jis suteikia labai daug pozityvių emocijų. Tačiau kai įdedi daug pastangų ir nepavyksta pasiekti norimo rezultato – jautiesi lyg suplėšyta į gabaliukus...

– Vis tik Europos ir pasaulio čempionatuose iškovojote net 23 skirtingų spalvų medalius. Ar kuris nors iš jų yra arčiausiai širdies?

– Žinote, visi apdovanojimai malonūs. Kad juos iškovotum, reikėjo įdėti daug darbo ir išlieti nemažai prakaito. Tačiau išskirčiau pasaulio čempionato auksą 2009 m. Pruškove, Lenkijoje, ir tuo pačiu pasiektą 500 m sprinto rungties pasaulio rekordą (Simona distanciją numynė per rekordines 33,296 sek. vidutiniu 54,06 km/h greičiu – aut.).

Tas čempionatas apskritai buvo puikus, nes jame laimėjau dar du bronzos apdovanojimus.

Labai brangi ir bronza, pelnyta 2018-ųjų pasaulio čempionate Apeldorne, Nyderlanduose. Juk tuomet medalį iškovojau po ilgesnės pertraukos.

Vyras pritaria sprendimui

– Kaip į jūsų sprendimą rinktis politiką reagavo šeima?

– Gerai. Vyras Dmitrijus šią naujieną priėmė labai pozityviai. Jis visada toks, pasižymi optimistiniu požiūriu.

Abu sutariame, kad politikoje ką nors pasiekti galima tik laikantis moralės principų. Todėl jei patekčiau į Seimą, ten ne kitų rietenų klausyčiausi, o dirbčiau konkrečius darbus, bendraučiau su visuomene, mėginčiau atliepti žmonių poreikius.

Į politikės karjerą žvelgiu rimtai ir turiu ambicijų. Nesu iš tų, kurios siekia populiarumo. Netgi į socialinius tinklus užsuku vos kartą per savaitę, nes neturiu nei laiko, nei noro ten reklamuotis.

Vis tik suprantu, kad šiame pasaulyje politikai jau negali būti užsidarę savame kokone ir neišvengsiu viešumo (juokiasi).

– Jūsų ir Dmitrijaus sūnui Maksimilianui rugsėjį sukaks 7-eri. Ruošiatės į mokyklą?

– Taip, jau ruošiamės ir šiam žingsniui. Iš pradžių buvo daug nerimo ir baimės, nes sūnus tikras nenuorama, nenustygstantis vietoje, nerimavau, kaip jį pavyks sudominti mokslais, priversti sutelkti dėmesį. Tačiau po susitikimo su būsima klasės auklėtoja nusiraminau, nes supratau, kad jis pateks pas gerą specialistę.

> **Aš nesirengiu eiti į politiką „dėl akių“. Darbo imitacija – ne man. Jei ateisiu į politiką, tai su trenksmu – ir dirbti, daryti, o ne nuolankiai vykdyti kitų nurodymus. Esu pasiruošusi padėti socialdemokratams siekti savo tikslų, atstovauti visuomenei.**

– Galbūt ir sūnus sėda ant dviračio?

– Tikrojo pašaukimo dar neatrado. Labai mėgsta BMX dviračius, tačiau šis sportas kultivuojamas Šiauliuose ir mums dėl didelio užimtumo būtų labai sunku jį nuolat ten vežioti.

Išbandė nemažai įvairių sporto šakų. Nors Panevėžyje sporto bazių infrastruktūra skurdi, tikiuosi, kad netrukus atras mėgstamiausią sportą. ●

„Socialdemokrato“ redakcija

Gerbti, girdėti ir ginti. Kiekvieną.

Lietuva atkūrė nepriklausomybę prieš trisdešimt metų. Per šį laiką pasiekėme reikšmingų pergalių, tačiau kelias iki demokratiškos, gerai valdomos ir klestinčios valstybės – dar tolimas.

Mūsų šalies problema – iki šiol susitelkėme tik į bendrojo vidaus produkto (BVP) didinimą, socialiniu solidarumu ir aplinkosauga žadėdami pasirūpinti kažkada vėliau.

Taip neįučia rinkos santykiai ir vartotojiškumas tapo pagrindiniais Lietuvos kaip valstybės egzistenciją apibrėžiančiais dalykais.

Šalutinių neigiamų pasekmių – apstu: tai ir demografiniai nuostoliai dėl nemažėjančios emigracijos ir neigiamo gyventojų skaičiaus prieaugio; didėjanti regioninė atskirtis, turto ir pajamų nelygybė; stiprėjantis žmonių nusivylimas politika ir traukimasis iš viešojo gyvenimo; aštrėjančios aplinkosaugos problemos.

Koronaviruso panepidemija tik išryškino šias bėdas.

Pritardami vis stipriau aidintiems balsams šalyje kurti gerovės valstybę, keliame sau tikslą statyti jaukius ir aplinkai draugiškus namus visiems Lietuvos žmonėms, kur kiekvienas jaustųsi savas ir nebūtų atstumtas. ●

Kad atkurtume Lietuvos žmonių pasitikėjimą vieni kitais, savo ateitimi ir pasididžiavimą savo valstybe, mes įsipareigojame:

• Įkvėpti kultūrinį šalies pakilimą ir pertvarkius švietimą sugrąžinti ateitį visiems Lietuvos vaikams.

• Sukurti gerovės valstybę, kuri remtųsi sąžiningais mokesčiais, adekvačia pajamų apsauga ir efektyvia sveikatos priežiūra.

• Įgyvendinti naująjį žaliąjį susitarimą, kuris sujungtų miestą ir kaimą, verslą ir gamtą.

• Suteikti daugiau galių visuomenei sutvirtėjusioje valstybėje – saugioje ir atviroje tarptautiniam bendradarbiavimui.

Svarbiausi darbai

Kursime daugiau, geriau apmokamų darbo vietų. Minimalus atlyginimas turi siekti **60 proc.** vidutinio darbo užmokesčio.

Senatvės pensija turi siekti **60 proc.** buvusių pajamų. Įvesime nacionalinę pensiją ir vienišo asmens pensiją. Neilginsime pensinio amžiaus.

Steigsime naujus darželius, kad netrūktų vietų ir į juos galėtų patekti kiekvienas vaikas.

Užtikrinsime patekimą pas šeimos gydytojus ne ilgiau kaip per **5 dienas**.

Įsteigsime valstybinį plėtros banką – smulkus ir vidutinis verslas turės iš kur pasiskolinti lėšų.

Mažinsime mokesčius mažiau uždirbantiems. Labiau apmokestinsime kapitalą ir turtą.

Panaikinsime kompensuojamų vaistų priemokas senjorams.

Užtikrinsime nemokamą maitinimą mokiniams **iki 5 klasės**.

Išlaisvinsime gydytojus iš biurokratijos – visas dėmesys bus skiriamas pacientui.

Kasmet didinsime miškų plotą po **1 proc.**, mažinsime taršą, investuosime į žaliąją ekonomiką, atsinaujinančią energiją, tvarų žemės ūkį.

PVM maisto produktams mažinsime iki **9 proc.**

Didinsime vaiko pinigus iki **100 eurų**: iš jų – **40 eurų** būreliams, **60 eurų** – vaiko poreikiams. Kompensuosime išlaidas už dvi savaites vaikų vasaros stovyklose.

Kompensuosime šeimoms dalį pirmojo būsto paskolos palūkanų ar dalį pradinės įmokos.

Pakelsime mokytojų, dėstytojų, kultūros, medicinos ir socialinių darbuotojų atlyginimus.

Užtikrinsime, kad valdžia atsiskaitytų, kaip ir kur išleidžia pinigus – duomenys taps vieši ir patogiai prieinami visiems.

Išsamią rinkimų programą rasite: **rinkimai.lsdp.lt**

Socialdemokratas

Redaktorė: Monika Čiuldytė-Kačerginskienė (8 659 99 440). **Redakcija:** Linas Jonauskas, Justinas Argustas, Irmina Frolova-Milašienė, dizaineris Antanas Brazauskas. El. paštas: infocentras@lsdp.lt. **Redakcinė kolegija:** Jolanta Bielskienė, Gediminas Černiauskas, Liutauras Gudžinskas, Aldona Jeleniauskienė, Rimantas Kairelis, Mindaugas Kluonis, Auksė Kontrimienė, Orinta Leiputė, Jurga Marcinkevičiūtė, Vytautas Plečkaitis, Artūras Rudomanskis, Vaidas Rusys, Lukas Vaigauskas, Vilma Vaitiekūnaitė, Arkadijus Vinokuras.

Politinė reklama bus apmokėta iš Lietuvos socialdemokratų partijos politinės kampanijos sąskaitos. Spausdino UAB Lietuvos ryto spaustuvė. Užsakymo nr. SM-0000041667, tiražas 200 000 egz. Leidėjas – LSDP. ISSN 2029-3933.